
A Piarista Rend Generálisi Kongregációja

**KALAZANCI SZENT JÓZSEF
LELKISÉGE ÉS PEDAGÓGIÁJA**

Piarista füzetek

10

A Piarista Rend Generálisi Kongregációja
Kalazanci Szent József lelkesége és pedagógiája

Piarista füzetek 10.

Sorozatszerkesztő

Tózsér Endre

1. **A piarista karizma ma** • 44. *Egyetemes Káptalan (1997)* • Bp., 2000
2. **Világiak a piarista iskolában** • 44. *Egyetemes Káptalan (1997)* • Bp., 2000
3. **A Piarista Testvériség (PIT)** • *Generálisi Kongregáció (1988)* • Bp., 2000
4. **Gyakorlati útmutató a provinciái káptalanhoz** • *Generálisi Kongregáció (1994)* • Bp., 1999
5. **A piarista szolgálat – A nevelés által evangelizálni Kalazancius stílusában** • *Generálisi Kongregáció (1999)* • Bp., 1999
6. **Kalazancius és konstitúciója** • *Dionisio Cueva (1979)* • Bp., 1999
7. **Kalazanci Szent József – A piarista rend alapítója** • *Quirino Santoloci (1994²)* • Bp., 1999
8. **Piarista hivatásgondozási direktórium** • *Generálisi Kongregáció (1992)* • Bp., 2000
9. **A piaristák folyamatos képzésének direktóriuma** • *Generálisi Kongregáció (1994)* • Bp., 2000
10. **Kalazanci Szent József lelkiisége és pedagógiája – Összefoglaló tanulmány** • *Generálisi Kongregáció (1995)* • Bp., 2000

Előkészületben

- Sántha György: **A Magyar Piarista Rendtartomány apostoli, kulturális, pedagógiai és szociális tevékenysége 1642-től 1956-ig** (1956)
- A Piarista Rend Generálisi Kongregációja: **A piarista rend küldetése az új evangelizációban** (1995)

A Piarista Rend Generális Kongregációja

**KALAZANCI SZENT JÓZSEF
LELKISÉGE ÉS PEDAGÓGIÁJA**

Összefoglaló tanulmány

Kalazancius Tanulmányi Központ
Budapest, 2000

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Congregazione Generale dell'Ordine delle Scuole Pie:
Spiritualità e pedagogia di San Giuseppe Calasanzio
Saggio di sintesi
Edizioni Calasanziane (Collana Quaderni n. 18),
Roma, 1995

Fordította
DR. DOMOKOS GYÖRGY

Második, javított kiadás
Első kiadás:
Kalazanci Szent József és a piarista lelkség,
Magyar Piarista Tartományfőnökség,
Budapest, 1996, 5–90. oldal.

MEGJELENT A PIARISTA REND
MAGYARORSZÁGI TARTOMÁNYFŐNÖKÉNEK
241/2000. SZÁMÚ ENGEDÉLYÉVEL.

© A Piarista Rend Generális Kongregációja, 1995
Hungarian translation © Dr. Domokos György, 2000

ELŐSZÓ

Az esztendő utolsó napján, amikor másodszor olvastam végig e mű véglegesnek szánt szövegét, Kalazanci Szent József lelkiességének és pedagógiájának régóta várt összefoglalását, Nagy Szent Leónak ezekre a szavaira bukkantam a zsolozsmában: „*Ha pedig Isten saját képének hasonlatosságára teremtett bennünket, akkor az is kötelességünk, hogy igyekezzünk valóban hasonlóak lenni hozzá.*”

Nem könnyű feladat mindenki számára kielégítő összefoglalást írni. Ezt akkor láttuk, amikor sokadik kísérletünket is elégedetlenség fogadta. Az elégedetlenség oda vezetett, hogy a már kidolgozott részeket elvetettük és mindig újra munkába fogtunk. Végül rádöbbenünk, hogy a „nagy” összefoglalás még távoli terv csupán. Az „élet könyvének” összefoglalása majd csak ott lesz lehetséges, ahol már nem tükörben és nem csak homályosan látunk. Feladatunk most kettős: adjunk közre valamilyen értékes anyagot, ami kiindulásul szolgálhat (ez ennek a szerény kötetnek a célkitűzése), azután pedig mindnyájunkat vár a kihívás, hogy egészítsük ki e művet, teremtsük meg segítségével *saját*, mindig nyitott összefoglalásunkat. Ez utóbbi annyit jelent, hogy egyrészt egybevetjük látásmódunkat azokkal az iratokkal, amelyek segíthetnek rendalapítónk életének és küldetésének mind teljesebb megértésében; másrészt azt is jelenti, hogy a mi személyes lelkiességi és pedagógusi tapasztalatunk, akiket „az Isten Anyja szegényeinek”, a „Kegyess Iskola Rendjének” neveznek, világítson rá mind nyíltabban és teljesebben rendalapítónk eredeti és mértékadó karizmájára.

Megvilágosító erejük erre nézve a *Mutuae Relationes* című dokumentum (1978) azon szavai, amelyek a rendalapítók karizmáját a következőképpen határozzák meg: „*Szentlélek-adta tapasztalat, amelyet az alapító átad tanítványainak, hogy azok megélik, őrizzék, elmélyítsék és folyamatosan fejlesszék, egységben Krisztus testével és állandó növekedésben.*” (11. pont)

Vegyük észre először is rendalapítónk karizmájának mindent átölelő gazdagságát („*a megszentelődés és apostoli munka sajátos stílusa*”, MR 11.). Ez az, amit a legfőbb előjárók 1993-ban Rómában tartott kongresszusa a következőképpen magyarázott: „*A karizma sajátos létmódot, küldetésstudatot és lelkiességet, a testvéri együttélés és intézményi felépítés egyfajta stílusát hordozza magában, az egyházi küldetés szolgálatában.*”

Másodszor azt tudatosítsuk magunkban, hogy a karizma, amelyben osztozunk, alapvetően arra kötelez minket, hogy életünket és küldeté-

sünket ehhez az eszményhez igazítsuk. Ez viszont hasonlóvá tesz bennünket lélekben, ahogyan Nagy Szent Leó fent idézett, Krisztusra vonatkoztatott gondolatát értelmezem.

Legyen az alapítói karizmával érzett összhang valóban ösztönző erő, hogy mindnyájan napról napra megközelítsük a kegyelemnek ezt a forrását, piarista életünk Isten-adta atyjának és mesterének lelkeségi és pedagógusi tapasztalatát!

Mennyire igaza volt José Cristo Rey García Paredesnek az idézett előjárói kongresszus teológiai összefoglalásában (a kongresszus célja a szerzetesi életről szóló Püspöki Szinódus előkészítését szolgálta). Bocsássátok meg a hosszú idézetet, de azt hiszem, nagyon megéri a fáradságot: *„Minden szerzetes intézménynek ismét fel kell fedeznie és el kell vállalnia sajátos lelkeségi útját Isten népének lelki vándorlásán belül. A karizmának ez az újjáélesztése szükségessé fogja tenni a kezdeti képzési szakasz újragondolását, a folyamatos képzést pedig valódi karizmatikus iskolává fogja alakítani. A karizmákhoz illeszkedő kiemelkedő és pedagógiailag átgondolt tapasztalatokon alapuló képzés teheti lehetővé a szerzetes intézmények számára, hogy önmagára ismerhessen egy új korban és új civilizációban. Ami minket illet, jövőnk nagy része a képzésen áll vagy bukik. Ennek feladata ugyanis az, hogy a karizmába való bevezetés folyamatába beillessze a küldetés és a közösség frissen felfedezett értékeit. Ez teszi lehetővé, hogy a jelöltek kapcsolatba kerüljenek az evangéliumi és karizmatikus kezdetekkel.”*¹

Ma már mindenki elfogadja, hogy mindaz, amit mindig is állítottunk a szerzeteseknek a karizmában való részesedésével kapcsolatban, azokra a világiakra is alkalmazható, akik a Szentlélektől ösztönözve ugyanahhoz a forráshoz sietnek. Éppen ezért Kalazanci Szent József lelkeségének és pedagógiájának ezen összefoglalása nyitott, s egyben felhívás és meghívás számos világi felé is hogy „akiket saját képének hasonlatosságára teremtett, azok igyekezzenek valóban hasonlóak lenni hozzá”. *Kalazancius összeseköt benniünket!*

Többet nem is mondok most. Magam pedig, haladéktalanul hozzálátok a szöveg újbóli átolvasásának, kreatív hűséggel. Nincs semmi erősebb, mint a szeretet. Sok szerencsét kívánok szívből nektek!

Róma, 1995. január 1.

Josep Maria Balcells
piarista generális

---

¹ Karizmák az egyházban a világ számára, *Carismi nella Chiesa per il mondo*, U.I.S.G. Edizioni San Paolo, 1994. 292.o.

RÖVIDÍTÉSEK ÉS IRODALOM

- I. Kalazancius írásait a következő művekben találhatjuk meg:**
- BC** C. Bau, *Biografía crítica de S. J. de Calasanz*, Madrid, 1949.
- CC** *Constituciones de S. J. de Calasanz*, in J. M. Lesaga et al., *Documentos fundacionales de las Escuelas Pías*, Salamanca, 1979, 21–156. o.
- DC** D. Cueva, *Calasanz, mensaje espiritual y pedagógico*, Madrid, 1973.
- EP** L. Picanyol, *Epistolario di San Giuseppe Calasanzio*, vol. I–IX, Roma, 1950–1956.
- EV** C. Vilá Palá, *Epistolario di San Giuseppe Calasanzio*, vol. X, Roma, 1988.
- GD** A. García Durán, *Itinerario espiritual de S. José de Calasanz de 1592 a 1622*, Barcelona, 1967.
- JL** J. Lecea, *Declaraciones de S. José de Calasanz a las Constituciones primeras de las Escuelas Pías*, in *Analecta Calasanciana*, 50. szám (1983) 561–631. o.
- MRE** M. Rodríguez Espejo, *En cualquier frontera: Calasanz*, Madrid, 1988.
- PIT** Generálisi Kongregáció, *A Piarista Testvériség*, Budapest, 1999.
- RIC** Ricerche (az olaszországi piaristák negyedévenként megjelenő folyóirata) a 43. számától kezdve (1995) melléklet: *Documenti fondazionali*
- SG** S. Giner Guerri, *San José de Calasanz. Maestro y fundador*, BAC Maior, nr. 41, Madrid, 1992.
- SJC** Gy. Sántha, *San José de Calasanz. Obra pedagógica*, BAC, nr. 159, Madrid, 1984.
- SL** S. López, *Documentos de S. José de Calasanz*, Bogotá, 1988.
- TONTI** Michelangelo Tonti bíboros számára írt emlékirat, in J. M. Lesaga et al., *Documentos fundacionales de las Escuelas Pías*, Salamanca, 1979, 177–193. o.
- VB** V. Berro, *Annotazioni* (szerk., O. Tosti), Roma, 1988.
- II. Até m ával kapcsolatos teljes irodalomjegyzék:**
Analecta Calasanciana, 73. szám (1995) E és F részek
- III. Ebben a tanulmányban felhasznált alapvető irodalom:**
- Capitolo Generale Speciale delle Scuole Pie, *Dichiarazione sulla spiritualità calasanziana*, Note, Roma, 1969.
- Dichiarazione sul carisma calasanziano*, in *Dichiarazioni e decreti*, Madrid, 1970, 20–79. o.
- Seminario di Spiritualità Calasanziana*, *Analecta Calasanciana*, 63. szám (1990)
- Seminario di Pedagogia Calasanziana*, *Analecta Calasanciana*, 65. szám (1991)

BEVEZETÉS

1. Kalazanci Szent József életében (1557–1648) a lelki és a pedagógusi tapasztalat bensőségesen kapcsolódott egybe. Ez a dinamikus kapcsolat egyben személyiségének is egyik legjellemzőbb vonása.

Kalazancius nagy egyéniség volt: abban a különleges történelmi helyzetben, amelyben élt, képes volt megérteni Isten akaratát. Szabadon és nagylelkűen válaszolt Isten hívására, és így járta a Krisztussal való azonosulás és az evangéliumi elkötelezettség útját.

Kalazanci Szent József lelki és pedagógiai fejlődése személyre szabott út volt, de mint egy új egyházi intézmény (a piarista rend) megalapítójának az a szerep is osztályrészéül jutott és jut ma is, hogy másoknak is segítsen az evangéliumot megélni hozzá hasonló módon, osztozva a Lélektől kapott karizmában. Kalazanci Szent József ezért mindazoknak a lelki atyja, akik az ő személyes pedagógusi tapasztalatában fedezik fel a kövendő mintát, és Jézus tanítványaiként az ő tanításaiból merítik életük Isten akarata szerint való alakításának módját.

A kalazanciusi lelkiség és pedagógia áttekintésére törekvő jelen írás célja az, hogy főbb vonalakban bemutassa Kalazanci Szent József lelki és pedagógusi útját. Előzményéül két szeminárium szolgált, amelyeket 1992-ben illetve 1993-ban tartottak. Összefoglaló tanulmány ez, amely megnyithatja az utat további kutatások számára, amelyek tökéletesíthetik eredményeit. Ugyanakkor segítséget kíván nyújtani a piarista szerzetesek, a kalazanciusi család tagjai és mindazon világiak számára is, akiket vonz Kalazancius példája, és akik a keresztyén nevelés területén tevékenykednek. Az a célunk, hogy e könyv segítségével még jobban tudjanak azonosulni kalazanciusi hivatásukkal.

1. KALAZANCI SZENT JÓZSEF PEDAGÓGUSI LELKISÉGE

2. Lelkiségen napjainkban egy személy *teljes egzisztenciáját* értjük, akit Jézus Lelke vezérel.

A jelen tanulmányban Kalazancius lelkiségét két részre bontva tárgyaljuk. Az első részben lelki útját igyekszünk felvázolni, úgy, mint a Szentlélek vezetésével szerzett élettapasztalat gyümölcsét. A második részben, személyes tapasztalata tükrében, rendszerezni próbáljuk azt az utat, amelyet követői számára javasolt írásaiban.

1.1. Kalazancius lelki tapasztalata

Családi és keresztény nevelése

3. Kalazancius abban a kegyelemben részesült, hogy emberi és lelki fejlődése egészséges családban indult el. Ahogyan ő maga fogalmazott: „Édesapja és édesanyja istenfélelemben nevelték fel, a jeles tudományok elsajátítására buzdították, amiképpen minden édesapának és édesanyjának tennie kellene: istenfélelemben nevelni gyermekeiket.”² Egy réges-régi tanúság szerint egy alkalommal elmondta, hogy „kicsiny korától kezdve végzett ájtatossági gyakorlatokat, mondta a Szűzanya zsolozsmáját és más jámbor imákat, de kiváltképpen a szentolvasót”.³

Miután kinyilvánította szándékát, hogy pap szeretne lenni, elsőrangú egyetemi képzésben részesült. Isten segítette, hogy megvalósíthassa hivatását minden nehézségek ellenére, amelyek gyakori helyváltoztatásra, sőt tanulmányai felfüggesztésére kényszerítették.

Papsága a trentói zsinat utáni években

4. Kalazancius 1583-ban szentelték pappá. Az egyház ekkor, a trentói zsinat utáni években, az új előírások alkalmazásának korszakát élte. Kalazanci Szent József tehát az egyház és a társadalom megújulásának elkötelezett híve volt. Egész életében azon fáradozott, hogy a zsinat által kiemelt teológiai értékeket hangsúlyozza: a kegyelemről és a szentségekről.

---

² H. Lorenzo Ferrari, in: SG 61. o.

³ H. Lorenzo Ferrari, in: SG 61. o.

ről szóló tanítást, amelyet azután a lelki életre és a nevelői szolgálatra alkalmazott.

Saját egyházmegyéjében, Urgellben végzett szolgálata első éveiben nagy hatást gyakorolt rá *Andrés Capilla* karthauzi (korábban jezsuita) szerzetes, aki Antonio Cordeses tanítványa volt. Capilla szemlélődő és egyben tevékeny lelkülete volt az, amely jelentősen meghatározta ekkor lelki fejlődésének útját. Tőle kapta első lelkipásztori feladatait, példája és tanítása pedig arra ösztönözte, hogy nagyobb gondot fordítson lelki életére.

Gyökere s fordulat életében

5. Személyes okokból, mély belső tapasztalattól indítatva és talán azért is, hogy valamilyen szolgálatot tegyen egyházmegyéjének, Rómába utazott (1592-ben) azzal a szándékkal, hogy csakhamar hazatér. A kanonoki stallum elérése mind bonyolultabbnak ígérkezett, és míg tervei csődöt látszottak mondani, a Gondviselés úgy intézte, hogy felismerje a nép anyagi és szellemi szegénységét. Ugyanakkor megismerhette a megújult lelkiségi irányzatokat: a ferencesekét, az evangéliumi szegénység iránti szeretetével és testvéries hangulatával; Szent Teréz követőit a Scala karmelita kolostorában imaiskolájukkal és lelkiéletükkel; a Keresztény Tanítás Testvérületének komoly hitoktatói elkötelezettségét; Néri Szent Fülöp oratoriánusainak lelkipásztori egyszerűségét, valamint a jezsuiták apostoli készségét. Ez a sok új tapasztalat lelke mélyéig megrázta. Kalazancius világosság után kutatva megsokszorozta imádságait és karitatív tevékenységét, és tanácsért is folyamodott. E rövid és intenzív esztendőik fontos lelki elhatározások meghozatalára szolgáltak számára, Isten akaratanak őszinte kutatásában, és egyházi küldetésének tisztázásában.

Végül „megérintette a Szentlélek, s maga mögött hagyott selyemruhát, világi megbecsülést és minden kényelmet, amit addig élvezett, hogy igen áldozatos és példamutató életre szánja el magát, felcserélvén a selyemruhákat egyszerű öltözetre”⁴ – írja Glicerio Landrianiról, de mintha önmagát jellemezné. Más tanúk így írnak Kalazanciusról: „*Azért jött Rómába, hogy valamilyen egyházi javadalmat járjon ki a maga számára, de később, amikor megérintette az Isten ujjá, felismerte, hogy e világon minden hiábavaló, elhagyta a világot és megalapította szerzetét.*”⁵ „Rómába jött, ...aztán más életvitelt választott, ...

⁴ GD 58. o., 337. pont.

⁵ Fracesco Gutiérrez, in: SG 323. o.

és teljesen a Szentlélekre bízta magát.”⁶ „Úgy döntött, hogy teljesen lemond világi törekvéseiről, és teljes szívvel Istennek adja magát.”⁷

6. Kalazancius teológiai megtérésének e folyamatában, az első római években nagyon jelentős volt Szűz Mária személye: gyakorta megfordult akkor a Madonna dei Monti kegyhelyen. Meg volt győződve arról, hogy „minden kegyelmet, amit Istentől kapott, a Szent Szűzön keresztül nyert el”,⁸ vagyis azt a kegyelmet is, ami életét rávezette Isten tervének megtalálására. „Úgy akarta, hogy szerzetesrendjének neve az »Isten Anyjáról nevezett Szegény Szabályozott Papoknak, a Kegyes Iskoláknak Rendje« legyen. Minthogy mindenkinek, főképpen a szerzeteseknek a szívébe bele akarta ültetni a jámbor tiszteletet, veretett egy érmét a Legszentebb Szűz képével, akinek a lábai előtt egy szerzetes térdel, s a Szent Szűztől átveszi ezt az érmét, rabszolgájának vallván magát.”⁹

Elkötelezettsége a gyerekek iránt istenszereteteiből

7. Kalazancius belső átalakulását, amelyet Isten kegyelme irányított a Szűzanya közbenjárásával, külsőleg az az anyagi, szellemi és vallási szegénység váltotta ki, amelyet Róma utcáin tapasztalt. Lelki fejlődése abban a szilárd elhatározásban öltött testet, hogy egész életét a szegény gyerekek megmentésének szenteli a nevelés révén. Meg volt ugyanis győződve arról, hogy ha így tesz, biztos alapot teremt az egyház és a társadalom reformjához. Ezt fejezte ki a következő mondattal, amelyet P. Berro tulajdonít neki: „Rómában megtaláltam Krisztus szolgálatának számomra legjobb módját a szegény gyerekek szolgálatában, és ezt el nem hagynám semmiért a világon.”¹⁰

Kalazancius csaknem ötven esztendőn keresztül élt a gyerekek iránti teljes és kizárólagos elkötelezettségben. Ez volt Isten iránti elkötelezettségének látható formája, amint erről kortársai tanúskodtak. Boldoggá avatási perének tanúi közül néhányan azt hangsúlyozták, hogy ezen az elkötelezettségen belül is különleges figyelmet fordított mindig a legszegényebbekre, a legkisebbekre és a vallási képzésre.

„Láttam az Atyát szinte minden nap nagy szeretettel tanítani a kicsinyeket, s ezek közül is a legkisebbeket, a legszegényebbeket, a mezítlábásokat vette magához.

⁶ Tomás Simón, in: SG 323. o.

⁷ Francisco Motes, in: SG 323. o.

⁸ Summarium Magnum, 48. o., Reg. Cal. XXXVIII

⁹ a Római Provincia tartományfőnöke, BC 491. o.

¹⁰ VB, I. kötet, 73. o.; VB, 2. kötet, 246. o.

Akkora szeretettel tanította őket, hogy az épülésemre szolgált. A jobban öltözött gyerekeket meghagyta a többi atyának.”¹¹ „Láttam azt a gondosságot és érdeklődést, amellyel a kicsinyeket nevelte, és épülésemre szolgált az a mérhetetlen szeretet, amellyel tanította őket.”¹² „Istentől kapott arra hivatást, hogy ezt végezze: gyűjtse össze a szegény kicsinyeket, akik nagy számban kóboroltak Róma utcáin, s tanítsa és nevelje őket először is Isten törvényeire, azután pedig az emberi és isteni tudományokra.”¹³

8. A kicsinyek iránti elkötelezettsége révén Isten kegyelme kifejlesztette Kalazanciusban a pedagógusi erényeket: az alázatot és az egyszerűséget, a segítőkészséget és teljes odaadást, főként pedig a szeretetet és a türelmet, amelyeket a két ízben is említ Konstitúciói előszavában (vö. 4. és 6. pont). *„Láttam, hogy az Isten Anyjáról nevezett József atya minden erénnyel ékes, nagyon alázatos, és tökéletes a szeretete a betegek iránt. Tanúsítom, hogy nagy szeretettel oktatta a gyerekeket, a legkisebbeket és a kezdőket is, akiknek a betűvetést tanította.”¹⁴*

Útban a szerzete si megszentelt élet felé

9. Lelki átalakulása után Kalazancius teljesen intézményének szentelte magát, sokak öröme, de nem nehézségek és ellenállás nélkül. Lemonzott személyes terveiről, de saját magáról még nem teljesen. Isten azért engedte meg ezeket a megpróbáltatásokat, hogy segítsen neki lemondani saját magáról és a világi dolgokról, hogy csak Őbenne bízson.

Miközben mindenki dicsérte Kalazancius intézménye miatt, ami azzal a veszéllyel járt, hogy hiúságát legyezgeti, hiszen nélkülözhetetlen főszereplőnek képzelhette magát, egy szerencsétlen esés következtében hat hónapig volt kénytelen mozdulatlanul nyomni az ágyat. Ez pedig segítségére volt abban, hogy előrehaladjon az alázatban és lemondjon mindenféle főszerepről.

A megkezdett kegyes intézmény arra kényszerítette, hogy minden javát az iskolának szentelje, és csakhamar keményen megtapasztalta az anyagi bizonytalanságot és a szegénységet. *„Hallottam, mivel közézszájon forgott, hogy miután megalapította a Kegyes Iskolákat, ezekre költötte minden bevéte-*

---

¹¹ H. Francisco Noberasco, in: SG 622. o., n. 124

¹² Tommaso Cocchetti, in: BC 426. o.

¹³ Miguel Jiménez Barber, BC 266. o.

¹⁴ Cristóbal de Antoni, BC 426–427. o.

lét..., mindezt a fent említett P. Gasparétól tudtam meg, aki azt is mondta, hogy a generális atya bevételei jelentősek voltak."¹⁵

Megtapasztalta számos, művének folytatásával kapcsolatos terv megvalósulását is, amikor megkísérelte rábízni azt valamelyik már létező, kellemképpen megreformált szerzetesrendre. Ez végképpen eljuttatta lelki fejlődésének csúcspontjára, amikor ismét Isten kezébe helyezte magát, és vállalkozott a szerzeteséletre a „Páli Kongregáció” megalapításakor (1617-ben).

10. Az alázat, a szegénység és az engedelmesség az a három erény, amelyről Kalazancius tanúságot hagyott ránk, főképpen miután szerzetesi fogadalmat tett.

„Én, mint szegény és előrehaladott korú személy, nem kívánok felesleges dolgokat, és úgy kívánok meghalni, hogy szegény legyek e világ dolgait tekintve” (EP 4433). „Mindezt semmit sem tagadtam meg, amit Mario atya, a toszkánai tartományfőnök kért tőlem írásban, hanem küldtem neki számos rendtársat, és fogok is még küldeni, noha ez néhány háznak nem szolgálja javát. Úgy gondolom, hogy Isten színe előtt ez a kár nem engem fog terhelni, hiszen csupán engedelmeskedem a Szent Kongregációnak.” (EP I. 3982)

Végérvényes kenózis

11. Szerzetesi életének első éveiben Kalazancius abban a lelki vigaszban részesült, hogy láthatta művének elterjedését, ám ugyanakkor megkezdte a fokozatos lemondás, a „kenózis” útját, mint megfeszített Mestere, és mind jobban elmélyült az alázatban és a szegénységben, kiüresítvén önmagát, hogy pusztán szeretettel és az Isten és felebarát iránti elhivatottsággal tölthessen fel.

Így amikor kiszemelt egy-egy jó képességű utódot, hogy visszavonulhasson és megpihenhessen, le kellett mondania erről, mivel meghalt előbb Glicerio Landriani, majd később Giacomo Graziani is, akiket e feladatra kiszemelt. Amikor pedig súlyos problémák kezdtek felmerülni a rendben, a pápa élete végéig szólóan generálissá nevezte ki (1632-ben).

Az 1627-es egyetemes kongregáció, majd az 1637-es és 1641-es egyetemes káptalanok olyan döntéseket hoztak, amelyek ellentétesek voltak Kalazancius szándékaival, ám ő lemondott arról, amit megfelelőbbnek hitt, hogy ezáltal megerősítse a Kegyes Iskolák művét.

---

¹⁵ Tommaso Cocchetti, GD 11. o., 563. pont.

Kalazancius megaláztatása akkor érte el tetőfokát, amikor igen idős korában az inkvizíció és a pápa előtt megrágalmazták, vétkesnek mondván őt a renden belüli bizonyos fejetlenségért, pedig ő csak hősieen engedelmeskedett mindenben. Főként a rend lefokozását volt nehéz elviselnie, amit X. Ince pápa határozott el, s amely előrevetítette és előkészítette a rend teljes felszámolását. Íme, milyen választ adott a San Pantaleo ház oratóriumában az elkeseredett közösség előtt a pápai bréve meghallgatása után: „*Az Úr adta, az Úr elvette. Ahogy az Úrnak tetszett, úgy cselekedett. Áldott legyen az Úr neve (Jób 1,21).*” (BC 1111. o.).

12. E külső események érlelték meg Kalazancius lelkében a Szentháromság titkával való tökéletesebb közösség tapasztalatát. Ez megmutatkozik mérhetetlen bizalmában az Atyaistenben („*Bizodal munk egyedül Istenben van, aki sohasem fordul el a szükség idején.*” EP I. 287.), a Jézus Krisztus iránti tökéletes szeretetében, főként szenvedése és keresztye misztériumán át („*A valódi örömet és boldogságot egyetlen ókori filozófus sem ismerhette, sőt, ami rosszabb, még a keresztények között is kevesen, túllontúl kevesen ismerik, mert azt Krisztus szerezte, aki tanítónk lett a kereszten.*” EP I. 1662.) és a Szentlélek iránti finom készségében („*Isten szava a Lélek szava, amely jön és megy, megérinti a szívet, azután tovaszáll, s nem tudni honnan fúj, vagy mikor. Éppen ezért kell mindig készenlétben állni, hogy ne lepjen meg, s ne haladjon tovább eredmény nélkül.*” EP I. 131.).

„Istennel a szívében”

13. Élete utolsó éveiben Kalazancius megkapta azt a kegyelmet, hogy tökéletesen azonosulhatott Urával a szenvedésben, ahogyan azt számos éven át nap mint nap átelmélkedte imádságában. Megtapasztalta az emberileg tökéletes kiüresedést, és Isten jelenléte töltött be. Titkára nem egyszer halhatta tőle ezt a bizalmas misztikus közlést: „*Olyan ember vagyok, aki megkapta a kegyelmet, hogy meghallhassam Istennek figyelő lelkembe intézett szavát, s ezzel képes lettem elviselni tizenöt esztendőnyi szenvedést*” (VB, 1. kötet, 168. o.).

14. Életében Kalazancius egyedül Istenre és Szent Anyjának segítségére támaszkodott, s ez mindenki számára egyre világosabb volt. Utolsó leveleiben, amelyeket 1646 után írt, a következőkről tesz csodálatos tanúságot:

Tökéletes hit és reménység Istenben

Egy nikolsburgi szerzetesnek írja, nem sokkal a lefokozó bréve meghallgatása után: „*Tisztelendőséged ne csüggedjen, mivel bízunk az Úrban, hogy Ő majd elrendezi az ügyet addig, míg együtt leszünk.*” (EP I. 4344.) Egy évvel később ismét Nikolsburgba írja a következőket, egy másik atyának: „*Most fokozottan szükséges a lelkünket megerősíteni az isteni segítség reményében, mert igazságtalanság az isteni jósággal és gondviseléssel szemben, ha nem bízunk benne a végsőkig. Tisztelendőséged azon legyen, hogy a többiekbe is lelket öntsön, hogy az áldott Istenbe vetett igaz hitük és reménységük növekedjék. Mi pedig úgy fogunk előrehaladni, ahogyan Isten engedi dolgaink folyását.*” (EP I. 4456.) Utolsó, sajátkezű levelében pedig ez áll: „*Constantes estote, et videbitis auxilium Dei super vos. Et nunc sumus orantes pro vobis ut non contristemini, sed in tribulatione magis eluscescat virtus vestra.*” (EP I. 4463.).

Hűséges szeretet és elkötelezettség a gyerekek iránt

Nem sokkal azelőtt, hogy meghallgatta volna Ince pápa brévét, a következőket írta: „*El nem tudom képzelni, hogy egy ilyen hasznos intézmény, amelyet Európa-szerte keresnek és dicsérnek még az eretnekek is, ilyen könnyedén áldozatául eshet az emberi rosszindulatnak.*” (EP I. 4341.) Körülbelül egy évvel később így ír: „*Mindnyájan szilárdan bizakodunk, hogy az áldott Isten felkarolja Intézményünket, amely kizárólag a szegény fiatalok oktatásának szentelt szereteten alapul, hogy senki se mondhassa: parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis. Ezért mindenki szolgálja nagy lélekkel Urát az ő tagjaiban, akik nem mások, mint a szegények; akkor majd magunk is azt hallhatjuk egykor: quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*” (EV I. 4454/1.)

A rendje feltámadásába vetett tevékeny bizalom

„*Tisztelendőséged tartsa meg jókedvét, és ne higgye el azokat a dolgokat, amelyeket a szenvedélytől elvakult emberek írnak. Legyen benne bizonyos, a rend talpon fog maradni.*” (EP I. 4354.) „*Amíg csak élek, bizakodni fogok, hogy meglátom a rend visszaállítását eredeti formájában.*” (EP I. 4341.)

Saját szavaival

15. Kalazancius lelki tapasztalata nem csupán a már idézett írásokból rajzolódik elénk, hanem tükröződik számos levelében is, amelyekben saját magáról szól.

„Irgalmasságában maga Isten lesz pártfogónk most és mindörökké, és áldását fogja adni ránk, mi pedig bizakodunk szent jóságában.” (EP I. 4270.)

„Azért ajánlom magamat most és a jövőben a keresztre feszített Jézus és édesanyja, a Boldogságos Szűz oltalmába, hogy méltóztasson védelmezni ezt a szerzetesrendet.” (EP I. 3982.)

„Nekem a fájdalom szó nagy szomorúságot okoz, mivel senkinek sem lehet több fájdalma nálam, aki mindenhol súlyos bajokról kapok híreket. Ilyenkor azonban arra gondolok, hogy mindez Isten kezéből származik, és hogy mindazt, amit teszek, iránta érzett szeretetből teszem, s ő olyannyira jóságos és szeretetreméltó Atya, hogy őrte türelemmel elviselek mindent. Szilárd elhatározásom, hogy inkább meghalok, semmint feladjam ezt a vállalkozást, s ez aztán elkerget minden fájdalmat és búskomorságot.” (EP I. 1148.)

„Pusztá szeretet mozgat engem, mivel az ő üdvösségét éppen annyira kívánom, mint a sajátomat.” (EP I. 1149.)

„Erős vágyam és ugyanakkor nagy öröm számomra, hogy közreműködhetek mindenfél a lelkek üdvösségének előmozdításában intézményem révén.” (EP I. 1029.)

„Inkább kötelességem a közjó szolgálata a szerzetesrendben az egyesek jó nevelésével, mint az örömszerzés egy-egy személy részére. A múltban túlon túl sokszor hajlottam erre, s ha ezentúl e személyek nem fogják annyira segíteni rendünket, hát az Úr gondoskodik majd, hogy máshol biztosítson nekünk támaszt.” (EP I. 539.)

„Azt akarom, hogy a Konstitúcióban foglaltakat mindenki tartsa meg. Aki ezt nem teszi meg, mert úgy gondolja, hogy e szabályok figyelmen kívül hagyása még csak bocsánatos vétket sem jelent, állítom, hogy nemsokára már Isten parancsolatait sem fogja megtartani, mert a szerzetes, aki előbb a Konstitúcióval szegül szembe, utóbb az isteni törvényeket is megszegi.” (EP I. 2229.)

„A múlt év óta egyik oldalra megbénultam, néhány napja pedig a másik oldalra is, de azért nem fogyatkozott meg az elszánásom, hogy Urunkért szolgáljak és vállaljam a szenvedést, felajánlva neki intézményünkért, vagyis a gyerekek neveléséért és alakításáért.” (EP I. 247.)

„Ami pedig rendünk jövőjét illeti, remélem, hogy ugyanaz a Szentlélek, aki a Szent Bátorosi Kollégiumnak azt sugallta, hogy társaságunkat a szerzetesrend rangjára emelje, erőt és lelket önt majd azokba is, akik alázattal, szeretetben és türelemmel felvételüket kérik.” (EP I. 237.)

„Nincs olyan súlyos seb, amelyre ne volna gyógyír, és bizonyos vagyok, hogy mind-
abban, amiben az emberek hibáznak, Isten majd segítségünkre lesz, aki irgalmában
kegyes lesz dolgainkat vezetni, az ő nagyobb dicsőségére.” (EP I. 4340.)

„Bízom abban a tekintélyben, amely azt mondja: *diligentibus Deum omnia
cooperantur in bonum.*” (EP I. 3910.)

„Tartsa meg jó kedvét, és ne bántsák a most folyó zavargások; én remélek Isten
irgalmában, hogy minden dolgunk jó végre jut, ha türelemmel és bölcsességgel képesek
leszünk átkormányozni hajónkat ezen a viharos tengeren.” (EP I. 3841.)

„Én azonban, amíg csak élek, sohasem vesztetem kedvem, hogy segítsem a rendet,
abban a reményben, hogy megláthatom ismét megszilárdulását. Alapom erre a próféta
szava, aki így szólt: *constantes estote et videbitis auxilium Dei super vos.*” (EP I.
4309.)

„Én mint szegény és előrehaladott korú személy, nem kívánok felesleges dolgokat,
és úgy kívánok meghalni, hogy szegény legyek e világ dolgait tekintve.” (EP I. 4433.)

„Hagyjunk mindent Istenre!” (VB 2. kötet, 61. o.)

Összefoglalás

16. Kalazancius lelki tapasztalatának két egymást kiegészítő pólusa van: az egyik a lemondás, a személyes *kenózis*, ez volt segítségére abban, hogy Isten terveit életében megvalósítsa leküzdvén az előtte tornyosuló akadályokat; a másik teljes önátadása ennek az isteni tervnek, amelynek révén létét eltöltötte az Atya, a Fiú és a Szentlélek meg a felebarát iránti odaadottság, különösen a gyerekek nevelésének apostoli szolgálatában, amelyet Szűz Mária, Jézus nevelője pártfogásával végzett.

Hosszú lelki fejlődésének végén, Isten Anyja vigaszt nyújtott számára életének utolsó óráiban, eltöltve őt bizalommal és megbékéléssel, mielőtt háromszor kimondhatta volna utolsó szavát e földön: *Jézus*.

1.2. Kalazancius lelki tanítása

17. Kalazancius híven és nagylelkűen adta át magát Isten tervének a kapott karizma révén, és az életvitel és evangéliumi küldetés olyan sajátos stílusát hozta létre ezáltal, amely piarista fiai számára példa és követendő út. Minthogy ő szerzetes családunk alapítója, főként Konstitúcióiban felvázolta azt a lelki utat, amely karizmatikus hivatásunkra jellemző, leveleiben pedig ennek követésére gyakorlati tanácsokkal is ellátott.

Ezek egyikében úgy áll elénk, mint lelkiatya, aki át akarja adni számunkra azt a lelket, amelyet az Úrtól kapott: „*Levelet írok P. Gio Lucának, amelyben atyai szeretettel megmutatom neki mindazt, amit át szeretnék neki adni: azt a lelket, amelyet az Atyától kaptam. Arra buzdítom, olyan nagy szeretettel, amilyenre csak képes vagyok, hogy jöjjön Rómába és legyen mellettem egy rövid ideig, hogy megismerje azt a keskeny utat, amely a Paradicsomba vezet, mert ha egyszer elsajátította valaki, már könnyű és biztonságos rajta járni.*” (EP I. 3913.)

Az „Igazság munkatársának” karizmája

18. A Konstitúciók előszava szerint, amelyet nagy gonddal maga Kalazancius írt meg, a piarista *életforma* és *küldetés* – vagyis identitásunk –, az egyházban született meg evangéliumi útként, a Szentlélek működése révén. A ránk bízott sajátos küldetés a gyerekek és a fiatalok evangelizálása a keresztény nevelés segítségével, s ezen belül is elsőbbséget élvez *a legelső évektől* kezdődő tanítás, *a szegények* nevelése és *a vallási* képzés. Ez pedig, amint maga az előszó is rámutat, nem mehet végbe másként, csak is úgy, hogy kiindulópontjául olyan személyes *élettapasztalat* szolgál, amelyet átjár az evangéliumi szegénység, alázat, türelem és szeretet. Csak a küldetés és az élet egysége révén válhat a piarista szerzetes valóban az *Igazság munkatársává*, a kapott karizma szerint, amely fokozatosan átalakítja, hogy új módon alakítsa egész életét lelki fejlődése során (CC 1-7.).

Az önismeret a lelki fejlődés kezdete

19. A piarista szerzetes élete és küldetése során lelki fejlődésének kiindulópontja a kettős megismerés: önmagáé és Istené, aki adományokat, talentumokat adott neki. Erről a kezdetről szól Kalazancius *Konstitúciói első részének* első fejezeteiben, amelyeknek célja a piarista szerzetesi élet céljainak bemutatása.

„*Jó alap a lelki életben az önismeret alapja. Rá kell csodálkoznunk nyomorúságos voltunkra, ahogyan valamennyien születtünk és arra a hálátlanságra, amellyel ennyi jótétemény után Isten felé fordulunk. Ha az önismeretben szorgalmasan gyakorlatot szereztünk, ... biztosítalak benneteket arról, hogy idővel még ebben az életben elnyeritek jutalmul Isten bizonyos megismerését, amely akkora nagy tudomány, hogy a legapróbb részlete is messze felülmúl minden emberi tudományt... Isten ismerete boldoggá teszi az embert olyan mértékben, ahogyan az istenismeret révén növekszik az isteni szeretetben. Arra buzdítalak benneteket, hogy minden nap ez legyen az első*

dolgokat, s akkor az Úr megad minden mást, amit a világ még csak nem is ismer.” (EP I. 1339.)

E kettő: az ember korlátjainak és Isten nagyságának az ismerete eredményeképpen a piarista szerzetes életében megszületik „a szent istenfélelem, a bölcsesség kezdete” (EP I. 4321., 1931.).

Önmagunk megismerése egyfelől elvezet saját ösztöneink leleplezéséhez, amelyeket „nehéz számba venni, de még nehezebb megzabolázni”, másfelől „a Szentlélek irányításának” kutatását, amely kijelöli „azt az utat, amelyen mindenkinek el kell jutnia a kitűzött célhoz: a tökéletességhez”. Ez a kettős ismeret olyan fontos és alapvető a lelki életben, hogy Kalazancius szerint nem is lehet egyéni feladattá szűkíteni, mert e területen az egyén rászorul egy lelkivezető segítségére és vezetésére, valamint a közösségi mérlegelésre (CC 16–25.).

Ez a folyamat felkészíti a piarista szerzetest, hogy Isten kezébe helyezze magát, hogy az ő akaratát teljesítse és mindentől megszabadulva éljen, hogy az Urat kövesse, mint Isten Anyjának valódi szegénye. Így szentelheti életét Istennek: az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek, valamint Isten Szűz Anyjának örökös rabszolgaként. (CC 28–31; EP I. 296.)

A Krisztussal való azonosulás folyamata az imádságban és a liturgiában

20. A Szentlélek vezetésével a piarista szerzetesnek egész élete során folytatnia kell Kalazancius módjára a Krisztussal történő fokozatos azonosulás folyamatát, anélkül, hogy valaha hátrapillantana. Csak arra kell vágyania, hogy őérte éljen és neki tetsszen. (CC 33–35.)

*„A jó szerzetes arról ismerhető fel, hogy minden erénynek élő példája, Jézus Krisztus képmása lesz. Minden tette, szava és gondolata arra irányuljon, hogy Krisztust érezzék rajta mindazok, akik csak látják.”*¹⁶ Ezért szükséges a közösségben végzett bensőséges imádság folyamatos gyakorlása: *„Mindennap elmélkedvén a keresztre feszített Jézus Krisztusról és az ő erényeiről Szent Pál példája nyomán, hogy bensőségesen megismerjük őt, és képesek legyünk őt követni és őrá emlékezni egész nap.”* (CC 44.) *„Az a könyv, amelyből mindnyájunknak tanulnia kell, Krisztus szenvedése; ő adja meg mindenki számára a szükséges tudnivalókat.”* (EP I. 1563.)

---

¹⁶ Kalazanci Szent József rövid írása, SL 242. o

Ennek az imádságnak személyes módon folytatódnia kell kinek-kinek a szobájában a Szentlélek sugallatának megfelelően. (CC 48.) Kalazancius így ír erről: „Isten a megmondhatója, mekkora szeretettel kívánom tisztelendőségnek a Szentlélek folyamatos segítségét, hogy ővele társalognán zárt ajtóknak mögött naponta legalább egyszer vagy kétszer, képes legyen kormányozni lelke hajóját a szerzetesi tökéletesség útján az örök boldogság kikötője felé. Ez az első és legfőbb feladata mindegyikünknek, és ha ebben jó irányba indulunk, minden más ügyünk virágzó sikereket hoz majd Isten színe előtt, még ha az emberi bölcsesség számára nem is tűnnek fel esetleg sikerként.” (EP I. 3858.)

Ebben Kalazancius Szent Teréz követőjének mutatkozik, akitől lelki segítséget kapott, s akinek műveit olvasta. Ezt ajánlotta szerzeteseinek: „Ha pedig nem tudják kellőképpen felhasználni az időt segítésre, intézményünk azt rendeli fiainak, hogy olvassák el, mit ír Szent Teréz a tökéletesség útjáról. Szívük fel fog lángolni tőle, mert e szent szavai nagy hatással vannak arra, aki jámbor szívvel olvassa őket.” (EP I. 2860.)

Kalazancius számára az imádság olyan fontos szerepet játszik a piarista hivatásban, hogy a Tonti bíborshoz írt memoriálében a rend kontemplatív hivatásáról beszél, amely bensőségesen csatlakozik nevelői szolgálathoz. Életünket a tevékeny és a szemlélődő élet egyesítésének nevezi, ami a legtökéletesebb a Szent Tamás által magyarázott értelemben.¹⁷

Az imádság, az elmélkedés, a csend légköre és az a tudat, hogy Isten jelen van mindennapi munkánkban, arra készítetik a piaristát, hogy teljes szívvel részt vegyen a liturgikus ünneplésben, különösen az eucharisztia megünneplésében. (CC 49–63.) Különféle leveleiben arra buzdítja rendtársait Kalazancius, hogy tisztelettel és bensőséges jámborsággal ünnepeljék az eucharisziát. (vö. EP I. 3706., 3669.)

A Krisztus szenvedésében való részvétel mindennapos lemondásunk révén

21. A szerzetesi élettel járó lemondás és áldozatvállalás, a meg nem értések, a betegségek, az öregség és a halál különféle módjait jelentik a Krisztus szenvedésében való részvételnek. Békével kell őket fogadni, mint az Úr ajándékát. (CC 64–65., 72–94.) „Általában az Úr próbára teszi ebben az életben azokat, akiket fiaiként szeret, hogy ne a túlvilágon várjon rájuk próbatétel.

---

¹⁷ Vö. Tonti, 26. pont; ld. Summa Theologiae II-II, q. 188, a. 6

Mint hogy ez az igazság, mindnyájunknak el kell fogadnunk atyai kezéből mindazt, ami történik velünk, különösen a betegségeket.” (EP I. 1468.)

Mindennapos szenvedéseinkben közösséget vállalunk az ő szenvedéseivel, és ez üdvösségünkre szolgál.

„Az Úr iránti szeretetből, aki bűn nélkül és senkitől sem kényszerítve mindannyiunkért sok kínzást és borzalmat szenvedett, nekünk is nagy dolgokat kell elszenvedniünk, mint ahogy Isten kedves fiaiboz illik, hogy kedvében járjanak. Ugyanakkor alázattal tekintetbe kell vennünk, hogy megérdemeljük a szenvedést bűneink miatt.” (EP I. 1353.) „A keresztre feszített, áldott Krisztusra mondom, hogy végtelen sok elrejtett lelki kincs vár arra, aki elveti az érzékek örömeit, és csak a lelkieket keresi. Kérjük az Urat, hogy adja nekünk Lelkét, és így őt követhessük mindabban, ami lehetséges számunkra.” (EP I. 2921.) „Egy kis türelemre intelek benneteket, mert nem sokáig kell már fáradnotok. Amikor szenvedtek, arra gondoltatok, hogy az áldott kereszthordozó Krisztus nyomában lépkedtek, bár a ti keresztetek nem hasonlítható össze Krisztuséval, aki irántunk érzett szeretetből vitte az övét.” (EP I. 2219).

22. A keresztre feszített Jézus Krisztussal való azonosulás a szívben boldogságot, belső békét és lelki derút szül. Ezekről ezt írja Kalazancius: *„A valódi örömet és boldogságot egyetlen ókori filozófus sem ismerhette, sőt ami rosszabb, még a keresztények között is kevesen, túlon túl kevesen ismerik, mert azt Krisztus szerezte, aki tanítónk lett a kereszten. Sokan úgy gondolják, hogy a kereszt nagyon nehéz ebben az életben, ám olyan kincseket rejt, és annyi vigasz származik belőle, hogy az minden földi örömet felülmúl.” (EP I. 1662.) „Az olyan embert tartom Isten igaz szolgájának, akit nem zavar és nem mozdít ki nyugalmaiból sem a megpróbáltatás, sem a jó sors, hanem mindig egy és ugyanaz, mint akit a szenvedély nem borít el soha. Az ilyen ember nyeri el útja végén a pályadíjat.” (EP I. 2457.)*

Krisztus köve té se jó szándékkal és kitartással a szerzetesi fogadalma által

23. A tökéletes evangéliumi élet eléréséhez (a tökéletes szeretet) nincs könnyebb és egyenesebb út, mint a szerzetesi megszentelt élet: a szegénység, tisztaság és engedelmisség hármassága – tanít Kalazancius a Konstitúciókban. Ezek látható megjelenési formája a világi javakról való lemondás, hogy az ember egyedül Istenhez csatlakozzon, s így gyorsabban járhasson az Úr nyomában. (CC 95.)

Jogosan panaszkodott Kalazancius, hogy nem minden piarista szerzetes maradt hű ehhez a hivatásához.

„Igen fájlalom, hogy sokakat elvakít a szenvedély, és nem ismerik fel, milyen úton járnak. Hiszen áldott Krisztusunk maga mondta: arcta est via quae ducit ad vitam et pauci sunt qui inveniunt eam. Ezt az igazságot megláthatjuk a szerzetesek között is, mert kevesen vannak, akik Krisztus követésének keskeny útján járnak. Ám azt is mondta: lata est via quae ducit ad perditionem et multi sunt qui ambulant per eam. Adja az Isten, hogy ne legyenek sokan azok a szerzetesek, akik az önszeretet által vezérelve erre a széles útra lépnek. Az Úr adja nekünk világosságát, és vezessen bennünket mindig.” (EP I. 3673.)

Az igazi Krisztus-követés keskeny útján járás megmutatkozik az engedelmesség, tisztaság és szegénység hármasságában, a közösségben megélt testvéri szeretetben, valamint a piarista küldetésre jellemző sajátos apostoli munkában. A Krisztus-követésnek ez a konkrét útját mutatja be rendalapító atyánk a Konstitúciók második részében.

24. Kalazancius azt ajánlja, hogy nap mint nap újítsuk meg fogadalmainkat az Úr jelenlétében, hogy biztos léptekkel és mindig új lelkesedéssel haladhassunk előre ezen a lelki úton. (CC 32., 98.) P. Apának a következőket írta szerzetesi szobájának csendjében:

„Az ünnepélyes fogadalmak Isten szeretetéért való letétele olyannyira Istennek tetsző cselekedet, hogy minden más cselekedetet felülmúl érdemben, a vértanúhalált kivéve. Éppen ezért az Istent szeretőknek gyakorta kellene ismételniük ezt az Istennek tetsző cselekedetet, mert ez jó példa a felebarátok számára. Én igen nagyra becsülöm ezt, és arra kérem az Urat, hogy mindenkiben szítsa fel újra a tüzet, hogy hősiessé legyen a tiszta istenszeretetben, ami az első és legfőbb szabály a szent isteni törvényben. Az Úr áldjon meg bennünket örökké!” (EP I. 4024.) *„Ami a fogadalmak megújítását illeti, én mint lelkiatya, aki a rendben valamennyi gyermekem tökéletességét szeretném, azt várom, hogy mindenki nagylelkűen szolgálja Istent, és gyakorta egyesüljön vele a szeretetben. Amikor az igazi szeretet megvan, az nem különleges viselkedésmódot jelent, hanem nagy egyszerűséget a legszentebb Isten szolgálatában.”* (EP I. 4028.)

Szeretettől engedelmeskedni a szívből szeretett Istennek

25. A piarista szerzetes „ha nem veti alá magát az engedelmességnek, sohasem lesz igazán tanítvány Krisztus iskolájában” (EP I. 526.). Kalazanci Szent József szerint – aki ezen a ponton egyetért a jezsuita hagyománnyal

– az engedelmisségi fogadalom a legelső és a legalapvetőbb. Az engedelmisséget tisztán krisztocentrikusan magyarázza a Konstitúciók idevágó fejezetében.

„Mint hogy Urunk azt mondotta: »Nem azért jöttem, hogy a magam akarátát tegyem«, teljességgel értelmetlen dolognak tűnik, hogy valaki úgy lépjen be a rendbe, hogy saját akarátát akarja cselekedni... Ezt [az engedelmisséget] nem lesz nehéz végrehajtani, ha törekcszenek minden előjáróban az Úr Krisztust meglátni, még akkor is, ha nehéz vagy visszatetsző dolgokat ír elő, hiszen Ő maga mondta az előjáróknak: »Aki titeket hallgat, engem hallgat.« ... Gyakorolják, hogy ne arra tekintsenek, akinek engedelmeskednek, hanem arra, akiért engedelmeskednek és akinek mindenben engedelmeskednek: az Úr Krisztusra...” (CC 99., 101., 103.)

Krisztusközpontú felfogása mellett Kalazancius hangsúlyozza idézett írásaiban az előjáró közvetítő szerepét, amelyet erősen kidomborít az 1637-es egyetemes káptalanra a Konstitúciókról írt nyilatkozataiban, valamint néhány levelében.

Kalazancius a következőképpen értelmezi azokat az ellentéteket, amelyek az engedelmisség felfogása körül keletkezhetnek: „Az Úr gyakorta megpróbálja az előjárókon keresztül a beosztottakat, hogy megismerje, ki olyan alázatos, hogy azt gondolja: ennek az életnek minden fáradalma és kínja sem állhat egyensúlyban azszal a büntetéssel, amelyet bűneink érdemelnek. Aki így gondol a megpróbáltatásokra, az valóban kedves lesz Isten előtt... Az Úr azonban nem mindig az emberi bölcsesség szerint vezérli szolgáit, és így kevesen vannak azok, akik meglelik az elrejtett kincset, bár sokak kaptak hivatást keresésére.” (EP I. 1127.)

Végezetül azt ajánlja fiainak Kalazancius, hogy helyezték magukat „a szívből szeretett” Isten kezeibe (CC 102.), mert „a balsorsban csakúgy, mint a jó sorsban Isten akarata szerint kell alakulnunk” (EP I. 4229.).

„Ha meggondoljátok, mennyi rossz gondolat vonul át képzeletetekben reggeltől estig, miközben állandóan Isten színe előtt kell állnotok, belátjátok, hogy két lépést sem tehettek a botlás veszélye nélkül, ami nem más, mint elfordítani tekinteteket Istentől, és a teremtményeket szemlélni csupán gondolataitokban vagy képzeletetekben. Aki tudatára ébred, hogy mint a kétéves gyerekek, segítség nélkül folyton elbotlik, sohasem fog magában bízni, és mindig Isten segítsége iránt fog fohászkozni. Éppen ezt jelenti az a mondat, amelyet kevesen értenek és még kevesebben gyakorolnak: nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum caelorum. Tanuljátok meg ennek gyakorlatát és törekedjete eljutni a nagy egyszerűsége, és akkor valóban megértitek ennek a mondásnak az igazát is: et cum simplicibus sermocinatio eius.” (EP

I. 912.) „Istennek igen tetsző magatartást választanak azok, akik hagyják magukat az előjárók által vezetni és vinni, csakúgy, mint az a szamárcsikó, amelynek Krisztus a hátára ült virágvasárnapkor. Az a szamárcsikó hagyta, hogy vigyék és vezessék bárhová.” (CC 108.) Ez „a lélek iskolájának bölcsé és okossá tevő útja”. (vö. EP I. 2300.)

Törekedjünk, hogy nagyon szegények, nagyon egyszerűek és tisztaszívűek legyünk

26. Kalazancius életében és írásaiban a többiekkel való közösségvállalás jellemző kifejezése – amit piarista fiainak javasol – a szegénység és alázat evangéliumi erénye, amelyek egyszersmind pedagógusi erények is. Ezek segítségünkre vannak abban, hogy ráhangolódjunk a kicsinyekre és a szegényekre, és „apostoli életű, igen szegény és nagyon egyszerű emberek” legyünk.¹⁸ Ez megmutatkozik a szigorú és egyszerű életvitelben, a ruházkodásban és az étkezésben (vö. CC 117–136; 154–164.). Hasonlóképpen a tiszta élet is vonzza a piaristához a tisztaszívű gyerekeket. A szerzetes értük ugyanis angyali és isteni feladatot lát el, amikor keresi velük az összhangot, és megtanítja őket az Úr szeretetére és az imádkozásra.¹⁹

A szegénység és alázat két erénye gyakorta szerepel együtt Kalazancius írásaiban.

„A szerzetesek szeressék a tiszteletreméltó szegénységet, a csodálatos alázat és más erények anyját, mert ebben áll rendünk legszilárdabb védelme. Örködjenek ezek felett és törekedjenek rá, hogy olykor megtapasztalják következményeiket is.” (CC 137.) „Az atyák, ha hallgatnak rám, törekedjenek arra, hogy alázatosak és valóban szegények legyenek, mert e két erény között szívesen lakozik a szent szeretet, minden szerzetes közösség legfőbb célja.” (EP I. 1662.) „A Paradicsomba kizárólag szeretettel juthatunk el, és amilyen fokot elér valaki a szeretetben, olyan fokot ér majd el a dicsőségben is. Minél inkább megalázza valaki magát Isten iránti szeretetből, annál inkább szereti Istent. Hasonlóképpen, minél inkább szegénnyé lesz valaki Isten iránti szeretetből, annál inkább megmutatkozik ezáltal, hogy szereti az Istent.” (EP I. 2630.)

Engedelmesség, türelem, főképpen pedig alázatosság és szegénység: ezeket az erényeket ajánlja leginkább leveleiben. A szerzetesi szegénységgel kapcsolatban figyelemreméltó a következő részlet, amely egy

---

¹⁸ Tonti, 26. pont.

¹⁹ Vö. EP I. 16; Tonti, 8. pont.

P. Casaninak szánt iratból származik: „*Biztosítani kell mindenkit, hogy minél inkább eltávolodnak a birtoklástól, és követik a szent és apostoli szegénységet, annál gazdagabbak és lángolóbbak lesznek az áldott Isten lelki adományai által. Ő adja meg nagy irgalmában ezt az apostoli szegény lelkiületet rendünk minden tagjának. Ámen. Ámen. Ámen.*” (EP I. 727a) E szavaival Kalazancius Szent Ferenc követőjének mutatkozik, akinek lelkesége áthatotta római tartózkodásának első esztendeitől kezdve.

A testvéri szeretet kötelekében egyesülve élni

27. „Krisztus követőiként – mondja Kalazancius – rendünkben mindenki legyen szerény a pillantásban, a viselkedésben és a beszédben” (CC 165.), vagyis abban, ahogyan másokkal kapcsolatba lép. A kölcsönös tiszteletadásban elkerülendő mindaz, ami zavart vagy megoszlást szülhet (CC 166–174.).

Kalazancius azt kívánta, hogy az egyes közösségek elöljárói keressék az egységet mások meghallgatásával, beszédstílusukkal és ítéleteikkel, hogy a szerzetesek „a testvéri szeretet kötelekében hatékonyabban szentelhessék magukat Isten dicséretének és felebarátaik szolgálatának” (CC 171.).

Ő maga számos közösségi összejöveteli formát ajánlott, hogy kialakulhasson a közösségi együttgondolkodás és cselekvés. Tanácsokat adott a párbeszédre és mások meghallgatásáról (vö. EP I. 315.), „hogy mindenki inkább a közjóra, semmint a saját érdekeire fordítsa tekintetét” (EP I. 1199.), hiszen „a Szentlélek mindig megmutatja majd valakin keresztül szándékát” (EP I. 3198.).

Nem hiányzik Kalazanciusnak ebből és több más leveléből a mérlegelés kérdésköre – bár nem ezzel a kifejezéssel jelöli –, amikor azt ajánlja, hogy semmit se hamarkodjunk el, és hogy a nehéz döntések előtt imádkozzunk (vö. EP I. 360., 1199.).

Az egyházban nevelve kicsivé válni

28. A Konstitúciók második részének utolsó négy fejezetét Kalazancius a sajátos piarista hivatásnak szenteli (CC 175–216). A hivatás sajátosan lelki vonatkozásait már az előszóban is megtaláljuk: „*Mint hogy azt valljuk, hogy valóban az Isten Anyjáról nevezett szegények vagyunk, sohasem vethetjük meg a szegény gyerekeket, hanem inkább nagy türelemmel és szeretettel azon kell lennünk, hogy beléjük oltssuk a jó tulajdonságokat és az erényeket, főleg azért, mert azt mondja az*

Úr: »Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem tettétek.« (CC 4.) Valóban, „ha a mieink megfontolnák, hogy amit az ember egy gyermeknek tesz, azt Krisztus fogadja tőle személyesen, bizonyosan nagyobb szorgalommal dolgoznának” (EP I. 2441.).

Kalazanciusnak nem minden piarista kortársa fogta fel ezt az üzenetet, és sokan igyekeztek kibújni ez alól a nehéz és alázatos feladat alól. Egyiküknek a következőket írta spanyolul:

„A legrövidebb és legkönnyebb út arra, hogy az ember felmagasztaltassék és az isteni irgalmasság, bölcsesség, végtelen türelem és jóság vonásait magára öltse: önmagunk lealacsonyítása, hogy fényt vigyünk a gyerekeknek, különösen a legelhagyottabbaknak. Minthogy a világ szemében ez a feladat olyannyira alantasnak tűnik, kevesen alacsonyodnak le hozzá, jóllehet Isten százszorosan megfizet érte, főként, ha még üldöztetést és megpróbáltatást is kell szenvedni ezért. Ha ezeket türelemmel viseljük, Isten kezéből százszorosat kapjuk lelki fáradozásainknak. Minthogy azonban kevesen vannak, akik meghallgatják ezt a tanítást, kevesen vannak azok is, akik elnyelik a százszoros fizetséget lelki javakban.” (EP I. 1236.)

E kalazanciusi látásmódból kiindulva a nevelés nem egy foglalkozás, hanem megszentelt életünk küldetése, a piaristák negyedik szerzetesi fogadalmának tárgya (CC 31.). „E szavakkal: »És ebben [mármint az engedelmességben] különös gondot fordít a gyerekek tanítására« kijelenti, hogy alapvető fogadalmról van szó. Ez azt jelenti, hogy nem mentes a halálos büntől, aki nem akar iskolában dolgozni, jóllehet ezt az előjárója neki így parancsolja.” (JL 574. o.)

A Tonti bíborshoz írt memoriálében csakúgy, mint sok más írásában és levelében elmagyarázza a piarista nevelő küldetésének jelentését és fontosságát. „E szolgálat Isten egyháza számára különleges, szükséges és sajátos, ... e szolgálat pótolhatatlan, sőt az egyházi reform szempontjából legfőbb feladat. E szolgálat igen méltó, igen nemes, igen érdemszerző, igen jótékony hatású, igen hasznos, igen mélyen gyökerezik természetünkben, megfelel az értelemnek, igen kellemes és igen dicső.”²⁰

29. Ennek az egyházi küldetésnek a teljesítéséhez Kalazancius arra buzdítja fiait, hogy műveljék magukat a lelki életben és azokban az erényekben, amelyek a pedagógiához kapcsolódnak, s amelyek nélkül mit sem ér a tudományos és pedagógiai felkészültség (vö. CC 203., 210., 211.). Ezek közül kitűnik a szeretet és az atyai lelkület „hogy mindenki úgy tisztelje és szeresse, mint egy igazi atyát” (CC 193). Ezt a szeretetet az emberi és ke-

---

²⁰ Tonti, 4–6. pontok.

resztény erényeknek kell kísérniük, amelyek a neveléshez szükségesek. Ezek között Kalazancius felsorolja az egyszerűséget, a türelmet, az alázatot, a szegénységet, a szív tisztaságát, a vidámságot, a reményt, a felebarát iránti szeretetet, a szorgalmat stb.

A szegényeknek való átadottság rendelkezik egy krisztológiai vetülettel is: a szegények Krisztust képviselik. Ezt nem egyszer hangsúlyozta: „*És ami a szegény diákok felvételét illeti, Tisztelendőséged szentül jár el, ha annyit fogad be közülük, amennyi csak jönni akar, hiszen az ilyenekért alapított intézményünk. Amit őrítünk teszünk, azt az áldott Krisztusért tesszük, s ez nem mondható el a gazdagokról.*” (EP I. 2812.) Egy tanú azt állította, hogy „maga takarította azokat az osztálytermeket, ahol az iskola szegény diákjai tanultak, és maga takarította a gyerekek után a mellékhelyiséget. Amikor pedig ugyanez a tanú megkérdezte tőle, hogy miért foglalkozik ilyen alantas dolgokkal, azt válaszolta, hogy a szegényeket akarja szolgálni, mert ők az Úr Krisztus személyét képviselik”.²¹

Az Isten Anyjáról nevezett szegények

30. Francisco Gutiérrez festő 1650-ben a következőket mondta Kalazanciusról: „*Azt szokta volt mondani, hogy a Szent Szűz méltatlan rabszolgája... És amikor megkérdeztem ugyanettől a József atyától, hogyan nevezte el a kongregációt, amelyet alapított, spanyol nyelven válaszolt: »se llama los Pobres de la Madre de Dios, de la cual yo me retengo indigno esclavo«.*” (BC 491. o.)

Ez hát az a karizmát jelölő név, amelyet rendalapítónk társaságunkra hagyott. A „szegény” szó annakidején jobban őrizte még eredeti jelentését, vagyis az evangéliumi embert jelölte. Innen származik a szegénység fogalmához kötött „apostoli emberek” kifejezés.²²

Mínthogy a piaristák az Isten Anyjáról nevezett szegények, Kalazancius úgy akarta, hogy életük egyetlen napja se múljon el az Óhozza intézett imádság nélkül, az egyéni jámborságokon túl (CC 47; EP I. 1459.).

„*Ha pedig az Isten Anyjának szegényei vagyunk és nem az emberekéi, akkor alkalmatlanságunkat az Ő kezeibe tesszük le és nem az emberekébe, hiszen ő soha nem háborodik fel ezen, de az emberek igen.*” (EP I. 58.) „*A Legszentebb Szűz-*

²¹ P. Santiago Bandoni, BC 232. o.

²² Vö. Tonti, 26. pont.

anya olyannyira kegyes, hogy elfogadja a legapróbb hódolatot is, ha az igaz szívvel és valódi szeretettel történik.” (EP I. 641.)

A piaristák fogadalmuk napjától kezdődően, Kalazancius nyomán, Szűz Mária rabszolgái, „akinek pártfogása alatt ez az intézmény megszületett” (EP I. 4417.). „Mária gondoskodik különösképpen szerzetéről és szegényeiről.” (EP I. 1452.) „Mi azt valljuk, hogy valóban az Isten Anyjának szegényei vagyunk.” (CC 4.)

Dicsőíteni Istent és szolgálni felebarátainkat

31. A Konstitúciók harmadik része tartalmazza annak az útnak a végét, amelyet Kalazancius a piarista szerzeteseknek javasol. E rész inkább szervezési és jogi jellegű, de megvan a maga lelki értéke is.

Az a keresztényi és szerzetesi érettség, amelyet a piarista szerzetes az első két részben leírt folyamat során sajátít el, alkalmassá és készségessé teszi arra, hogy tanácsaival és cselekedeteivel hozzájáruljon a rend általános előrehaladásához. Ebben nem vezérli személyes becsvágy, vagy bármi olyan szándék, amely eltérítené Isten dicsőítésétől és a felebarát szolgálatától. Egyre inkább az isteni Gondviselésben és nem saját erőfeszítéseiben bízik.

„Ismerjük fel, hogy haszontalan eszközök vagyunk csupán az Úr kezében, s inkább gátoljuk, semmint segítjük az Ő művét” (EP I. 1817). „Értesültem arról, hogy Tisztelendőséged minden fáradozása a múltban és a jövőben hiábavaló; s ezért éppen úgy mondok hálát az Úrnak, mintha a leggyümölcsözőbb eredmény született volna. Hiszen mindent az Úr kezéből kell elfogadnunk, mint első és legfőbb októl, amely minden dolgot tökéletes cél felé irányít, sokszor az emberi értelem számára értelmetlen utakon. Ha ezen a ponton világosan látunk, gondolatainkat oda fordíthatjuk, ahova az Ő isteni Felsége vezetni akarja őket.” (EP I. 1869.)

Kalazancius a Konstitúciókat ugyanazokkal a szavakkal zárja, mint amelyekkel bevezette, és amelyek a kulcsfontosságú helyeken szintén felbukkannak: „Isten dicsőségére és a felebarát javára.” (CC, bevezető mottó, 8., 171., 200., 345.) Ahogyan akkor P. Alacchinak mondta, rendalapító atyánk ma is ezt mondja minden egyes piaristának: „Azzal mutatja meg, hogy valóban Isten Anyjának szegénye, ha semmi más iránt nem érez vonzalmat, csakis Isten dicsősége és felebarátai java iránt.” (EP I. 1601.)

Világiaknak nyújtott segítség

32. Kalazancius számos levele közül néhányat világiaknak írt, olyan férfiaknak és nőknek, akik a Kegyes Iskolák barátai és Kalazancius tisztelői voltak, s tőle kértek segítséget életük megpróbáltatásai közepette. E levelekben Kalazanci Szent József úgy áll előttünk, mint valódi lelkipásztor, aki jól ismeri az emberi lelket, annak fény- és árnyoldalaival, s képes az élet mindennapos körülményei között felismerni Isten akaratát. *„Jelen levéllel arra buzdítom, gondolja meg, milyen jó is az Úr, aki mulandó és rövid bajaink enyhítéséül egy örökkévaló országot tár fel előttünk. Dicsérje őt, áldja őt és fogadja vidám lélekkel az ő akaratát. Ajánlja fel magát, ha ő egészségesnek akarja, legyen kész a szolgálatra; de ha betegnek, akkor legyen még inkább kész rá. Ez az Úrral való vidám egyetértés a keresztény ember nagy tökéletessége.”* (EP I. 1468.) *„Ha tehát az Úr megmutatja nagy szeretetét Ön iránt azszal, hogy megpróbálja, akkor Önnek erőt kell vennie a szívéen, és nagyon szeretnie kell őt, mert a szeretet nem fogja engedni, hogy érezze a fájdalmat.”* (EP I. 1627.)

Ugyanakkor Kalazancius általános tanítása – amelyet szerzeteseinek írott leveleiből olvashatunk ki –, annak kivételével, ami sajátosan a szerzetesi életről szól, alkalmazható a világi hívekre is, akiknek javasolja a kereszténységbe való bevezetést és előrehaladást. *„Az Úrnak az útjai, amelyen a Paradicsom felé vezet a lelkeket, mind szentek és titokzatosak, és mindet a legmagasztosabb és legatyaibb gondviselés vigyázza. Ugyanakkor minden embernek szán keresztet is, van, akinek nagyon nehezét. Ha türelemmel viseljük, lelkünk nagy örömet lel benne.”* (EP I. 862.)

Kalazanci Szent József lelki mondásai

33. Az alábbi kis mondásantológia értékes kis gondolatgyűjtemény a keresztény és a szerzetesi élettel kapcsolatban. Egyesek Kalazancius saját gondolatai, mások lelkiismereti olvasmányait tükrözik. Első ízben még életében, 1620-ban adták ki őket, és hagyományosan a novíciusok számára ezeket kommentálták, hogy így hangolódjanak össze a rendalapítóval és mindazzal, ami személyiségében „rejtőzött” (DC 611–670).

1. A rendben a munka és a harc megelőzi a koronát.
2. Az él biztosan a rendben, aki nem magának él, hanem Istennek.
3. Az a szerzetes, aki nem épül hivatásában, mindig hibázik.
4. Aki a rendben nem hoz gyümölcsöt, az tolvaj.

5. Rosszul használja celláját, aki nem az Úrral beszél, és nem Krisztusért dolgozik ott.
6. Hogyan halhat meg Krisztusban az a szerzetes, aki életében nem őérte dolgozott?
7. Nem az számít, hogy hány évet éltél le a rendben, hanem az, hogy miként.
8. A tudomány az Úr ékessége; koronája azonban az erény.
9. A szerzetesek példája a világiak számára élet-halál kérdése.
10. A szerzetes nyelve a szív és az ész hírvivője.
11. A szerzetesnek ne legyen Jákob-hangja és Ézsau-karja.
12. A kíváncsi szerzetes megfélekedezik önmagáról.
13. Amikor a városban jársz, jusson eszedbe, hogy szerzetes vagy, nem pedig festő.
14. Az a szerzetes, aki mások dolgai miatt aggodalmaskodik, elhanyagolja önmagát és a maga dolgait.
15. Nem tudja Istent szolgálni az a szerzetes, aki nem ura saját magának.
16. Az a szerzetes, aki túlon túl elnéző önmagával szemben, nem szereti igazán önmagát.
17. Jaj annak a szerzetesnek, akit jobban aggaszt testi egészsége, mint életszentsége.
18. A jó szerzetes nem kedvesebb Isten előtt egészségesen, mint betegen.
19. A betegszobában nincs jajszó, ha a betegben van türelem, az ápolóban meg szeretet.
20. A jó szerzetes megveti a világot, és fittyet hány rá, hogy a világ is megveti őt.
21. Nem alázatos az a szerzetes, aki nem akar megvetett lenni, vagy felháborodik, ha megvetik.
22. Jó, ha elhagytad a világot, de még jobb, ha eléred, hogy a világ is elhagyjon téged.
23. Mire jó neked, ha elhagytad a világot, ha a rendben nem tartasz bűnbánatot?
24. Nem lépett ki a világból igazán az a szerzetes, aki túl sokat gondol a rokonaira.

25. Az az igazi szerzetes, aki szívből mondja: „Istenem, mindenem!”
26. Nem szegény az, aki nem érzi a szegénységgel járó kellemetlenségeket.
27. Az a szerzetes, aki ragaszkodik tulajdonához, többet veszít, mint amennyit nyer.
28. Nem tiszta az, aki nem távolítja el azonnal a tisztaság ellenségeit.
29. Az ördög vadászik a léha szerzetesekre.
30. A semmittevő szerzetes az ördög öröme.
31. A szorgalmas szerzetes az ördög ostora.
32. Nem engedelmes az, aki az engedelmességben saját feje után megy.
33. Aki nem úgy fordul előljárójához, mint Istenhez, ahhoz Isten sem fog fiaként fordulni.
34. Nem az előljárót, hanem saját magát csapja be az a szerzetes, aki a „nem akarom” helyett azt mondja: „Nem tudom.”
35. A saját akarata a szerzetesek mérge.
36. A kikezdzhetetlen szerzetes a rend ékköve.
37. Nem él szerzetesi életet, aki elhanyagolja apró ügyeit.
38. Ha a bocsánatos bűnök bántják Istent a világiakban, tetszhetnek-e neki vajon a szerzetesekben?
39. A felfuvalkodott szerzetessel az ördög labda módjára játszik.
40. A haragos szerzetes pokoli tűz, ami mindent felforgat.
41. A jámbor szerzetes az állam dísze és rendjének gyöngyszeme.
42. Aki a rendben békében akar élni a testvérekkel, ne mondjon ellent senkinek.
43. Ha a rendben nem vagy jó a jók között, hogyan lehetnél az a rosszak között?
44. Hálátlan az a szerzetes, aki azt véli, hogy többet adott ő a rendnek, mint amit ő kapott a rendtől.
45. Nyugtalanul fogsz élni, amíg akár csak egyetlen szenvedély él benned, még ha a többit sikerült is kiirtanod.
46. Jaj azoknak, akik okítják a többieket szavaikkal, de rombolják őket példájukkal.
47. Hogyan lehetsz a világ világossága, ha magadnak sem vagy világosság?

48. Másoknak segíteni és magunknak ártani botorság és nem szeretet.
49. Krisztus szolgája érte türelemmel elvisel mindent, keveset beszél és őérte dolgozik.
50. Isten azt akarja szolgálaitól, hogy szívvel érző emberek legyenek, ne finomkodóak.
51. Nem Istent, hanem saját magát szolgálja, aki a szolgálatban a maga kényelmét keresi.
52. Aki imádkozik, jól teszi, de aki tesz valamit a másik javára, az még jobban teszi.
53. Jaj annak, aki rossz a jók között.
54. Krisztus szolgája nem azért él, hogy egyen, hanem azért eszik, hogy éljen és szolgáljon.
55. Krisztus szolgája igyekszik szent lenni, de nem akar annak tűnni.
56. Nem Isten barátja az, aki nem barátja az imádságnak.
57. Nem nyeri el Krisztust, aki nem tud együtt szenvedni Krisztussal.
58. Minél többet dolgozik valaki Krisztusért, annál inkább adósa lesz, mert minden eredmény tőle van.
59. Krisztus szolgája Isten iránti szeretetből nem tekinti a saját érdekét.
60. Semmit sem adott Istennek, ha nem adta neki a szívedet.
61. Sokan vannak meghívva a rendbe, de kevesen törekednek a tökéletességre.
62. A szerzetes annál erényesebb, minél alázatosabb.
63. Az isteni tettek közül a legistenibb közreműködni a lelkek üdvösségének ügyében.
64. Isten országa eladó, és ára a mi fáradságunk.

Összefoglalás

34. Kalazancius lelki tanítása, melyet elszórtan találunk meg szerzeteseknek írott leveleiben, harmonikusan és dinamikusan van felépítve a Konstitúciókban, amelyet emberi és lelki fejlődésének csúcsán foglalt írásba.

Ezekben az írásokban rendalapító atyánk olyan élettervet állít elénk, amelyet a fogadalomtétellel vállalunk el, és amely a Szentlélek segítségével fokozatosan átformál minden egyes szerzetest személyének legmélyén a

szerves közösség mindennapos gyakorlatában és a piarista hivatás szorgalmas művelésében.

Ebből a nézőpontból új értelmet nyer Kalazancius ragaszkodása a Konstitúciók betartásához, hiszen ez a karimánkhoz vezető út: „*Tisztelendőségem nem szerezhetsz nekem nagyobb örömet, mint ha minden erejével azon leszek, hogy betartsák Konstitúcióinkat.*” (EP I. 3898.) „*Ami a Konstitúciók megtartását illeti, azt mondom Önnek, hogy ebben áll a szerzetesek tökéletessége.*” (EP I. 554.) „*A Regulák betartásán át vezet a tökéletesség útja.*” (EP I. 1786.)

1.3. A pedagógusi lelkiség elemei

35. Kalazancius lelkisége, amelyet nevelői-apostoli munkájában alakított ki, a következő vonásokkal jellemezhető:

- Isten erősen átértzett és megélt elsőbbsége;
- Krisztus központi szerepe: ő az Atyához vezető út és a jó tanító(mester), aki befogadja a kicsinyeket és a szegényeket;
- a Szentlélek vezetésére való odafigyelés;
- Mária anyai közbenjárása;
- egyházas érzület;
- a liturgia és a szentségek, különösképpen az eucharisztia megünneplésének jelentősége;
- a transzcendencia iránti érzék, amely egyesül az embernek a jelenben végzett erőfeszítésének megbecsülésével;
- teológiai értelemben vett szeretet, amelynek megjelenési formája az emberi és társadalmi érzékenység;
- a szegénység szeretete mint a szegény Krisztus követésének kifejezése és osztozás azoknak a szegényeknek a sorsában, akiket szolgálni akarunk;
- önzetlenség, amely a szeretetből és Krisztus példájából születik;
- a pedagógusi erények kiemelése: a szeretet, a türelem, finom emberkezelés, annak alázata, aki tudja, hogy mások növekedésének szolgálatában áll;
- alázatos büszkeség azért, mert az „igazság munkatársai” lehetünk;
- nagylelkű és kitartó odaadás hivatásunk és küldetésünk végzésében. (PIT, 6. pont).

2. KALAZANCI SZENT JÓZSEF LELKI PEDAGÓGIÁJA

36. Általában pedagógiának hívjuk azt a tevékenységet és reflexiót, amely neveléssel és oktatással foglalkozik.

A jelen összefoglalásban két részben mutatjuk be Kalazancius pedagógiáját. Az első részben igyekszünk megmagyarázni nevelői és pedagógusi hivatásának eredetét és fejlődését. E hivatása személyes tapasztalatából született meg, amikor megismerte az alsóbb néposztályok gyermekeinek oktatásbeli és vallásbeli hiányosságait. Ehhez járult hozzá az a mind erősebb meggyőződés, hogy a gyerekek minden területre kiterjedő nevelése jelentheti a valódi reform alapját. Az összefoglalás második részében megkíséreljük rendszerezni Kalazancius pedagógiai tanítását, kiemelve egyes gondolatainak eredetiségét. Befejezőképpen áttekintjük lelki pedagógiájának legjellegzetesebb vonásait.

2.1. Kalazanci Szent József pedagógusi életpasztalata

Spanyolországi előzmények

37. Kalazancius római éveiben kifejlesztett lelki pedagógiájának gyökerei kétségtelenül korábbi személyes tapasztalatára, főképpen jó nevelésére nyúlnak vissza. Családjánál utána nevelést kapott a trinitárius atyák kollégiumában, majd Lérida, Valencia, Alcalá de Henares, majd ismét Lérida és talán Barcelona egyetemén.

Már tevékeny papi élete során is felbukkannak olyan jelek, amelyek előrevetítik küldetését, azt, hogy az első, kizárólag gyerekek és fiatalok nevelésével foglalkozó szerzetesrend megalapítója legyen. Ezek között megemlíthetjük, hogy Léridában már „tanácsadóként” tevékenykedett végzett a diákok között, Barbastróban „tanársegédként” működött, La Seuban pedig maga képezte ki segítőjét. Barátság fűzte Gervás de las Erashoz, aki egyházmegyéjében, Urgellben kollégiumokat alapított az egyházi reform előmozdítása érdekében.

Nevelői intézményének megalapítása

38. Kalazancius már Rómában Colonna bíboros unokaöccseinek lett házitanítója, és csatlakozott számos olyan testvérülethez, amelyek a nép anyagi és szellemi helyzetét kívánták jobbítani.

A köznép valóságos szegénységével való kapcsolata és személyes fejlődése is segítettek számára felfedezni az alulról építkező reform újabb eszközét: az alsóbb néposztályok nevelését.

Kalazancius úgy lépett be a nevelés világába, hogy még nem volt nevelő. Ez a látszólag paradox tény alapvetően befolyásolta azt az irányt, amelyet nevelői műve számára kijelölt, hiszen azt az egyház és a társadalom átalakításának eszközéül szánta. Kezdetől fogva nem pusztán az oktatás volt nála a nevelés célja, hanem tágasabb társadalmi és lelkipásztori célkitűzést keresett. Később a Konstitúciókban írta le, hogy szerzetesrendjének a kegyes iskolák fenntartásával az a célja, hogy a gyerekeket keresztény jámborságra és emberi tudományokra neveljék, és ezáltal előmozdítsák a keresztény társadalom reformját, valamint az egyes személyek földi és örök boldogságát (CC 2., 175., 203.).

Kalazancius figyelmének és gondoskodásának középpontjában a gyerekek álltak. Megállapította, hogy a Róma templomaiban folyó hitoktatás ellenére vallásilag tudatlanok. Látta, hogy Róma szegénynegyedeiben annak a kevés diáknak, akik iskolába járnak, tandíjat kell fizetnie, amit a többség nem engedhet meg magának. Ebből fakadt az általános írástudatlanság és az egész napra magukra hagyott és csellengő gyerekek minden bűne ebben a 17. századi városban.

Mindez, amihez még hozzájárult a kanonokság utáni törekvéseiben való csalódottsága is, alapvető változást eredményezett életében. A hagyományos, templomközpontú lelkipásztori munka helyett újjal lépett fel, amelynek a középpontjában az iskola állott, mint a korabeli keresztény társadalom megújításának alapja.

39. Hagyományosan az 1597-es évet szokás tekinteni a *Kegyes Iskolák* kezdetének, mert ekkor kezd a Kalazancius közreműködni a Trastevere-negyed Santa Dorotea plébániájának kicsiny iskolájában. Arra törekedett, hogy az iskolát szociális értelemben átalakítsa és megnyissa a szegények előtt. Ez 1600-ban sikerült, amikor az iskola székhelyét áthelyezte Róma központjába. A Keresztény Tanítás Testvérelete azonban nem akarta felvállalni az iskolát sajátjaként, és így a felelősség Kalazanciusra hárult, aki

a *Kegyés Iskolák* nevet adta neki, megjelölve népi és keresztény jellegét (SJC 415. o., 1. pont).

Két későbbi esemény járult még hozzá az intézmény megszilárdulásához: a Kegyés Iskolák Kongregációjának (vagy társulatának) pápai elismerése 1602-ben VIII. Kelemen részéről, valamint a Kongregáció tagjainak az a döntése 1604-ben, hogy közösségi életet kezdenek, és az ingyenes iskolának szentelik életüket. Innentől kezdve megerősödött a Kalazancius által vezetett csoport lelki jellege, és a közösségi életben a hangsúly az apostoli életre vállalkozó közösségekéhez lett hasonló.

Az iskola, amely korábban a Vestri-palotában kapott helyet, később a tágasabb Mannini-palotába, végül pedig 1612-ben, a Torres-palotába költözött, amelyet a kongregáció tagjai vásároltak meg. Ez a palota lett később a leendő szerzetesrend generálsi kúriája, a San Pantaleo-ház.

Az első években az iskola fenntartására szükséges pénzt alamizsnából gyűjtötték össze, Róma-szerte koldulva, Kalazancius vagyonát, pápák, bíborosok s egyéb jótevők anyagi segítségét is felhasználva.

40. Kalazanciusnak ezen időszakbeli tapasztalatát tükrözik pedagógiai tartalmú írásai: „*Irányelvek a Kegyés Iskolák tanítói számára – Szabályzat és időbeosztás*”²³ és főként a következő: „*Rövid beszámoló arról, hogy a Kegyés Iskolákban miként okítják a szegény diákokat...*”²⁴ Ez az irat igen jelentős az európai pedagógia történetében, és joggal említik úgy, mint a kalazanciusi pedagógia „*documentum princeps*”-e, illetve „*magna charta*”-ja.

A Kegyés Iskolák megszilárdulásának időszaka

41. Kalazancius viszonylag előrehaladott kora és a társai közötti kapcsolatok időleges volta nem keltettek nagy reményeket az intézmény folytatását illetően. Ezért szükséges és sürgető volt valamilyen kielégítő megoldást keresni. 1614-ben létrejött a Kegyés Iskolák egyesítése a Luccai Kongregációval, az Isten Anyjának Kongregációja új néven. Kalazancius továbbra is prefektusa, vagyis vezetője az iskolának, ő és társai továbbra is saját regulájuk szerint élnek, ám a később belépő szerzeteseknek már a luccaiak szabályzatát kellett követniük. A másik kongregáció tagjai pedig vállalták, hogy az iskolát tartják legfőbb szolgálatuknak.

²³ 1604-ből származik. Vö. Ricerche 43. szám, melléklet: alapítói iratok 5–7. o.

²⁴ 1605-ből. Vö. Ricerche 43. szám, melléklet, 8–13. o.

A Luccai Kongregációval való egyesülés nem vált be. 1617. március 6-án V. Pál pápa aláírta az *Isten Anyjáról nevezett Szegények Páli Kongregációja* alapításáról szóló brevét. A kongregációnak Kalazancius lett a generális elöljárója és egyben ő lett az iskola igazgatója is. Ettől kezdve Kalazancius célja a szerzetesrend megalapítása és egy újszerű iskolatípus kialakítása volt.

1621 novemberében XV. Gergely elismerte a Kegyes Iskolák intézményét, mint *A Kegyes Iskoláknak Isten Anyjáról nevezett Szegény Szabályozott Papjainak Rendjét*. 1622 januárjában pedig elismerést nyertek Kalazancius Konstitúciói is, amelyeket Narniban írt.

Ezzel megkezdődött az intézmény terjedése a különböző itáliai államokban, majd később Közép-Európa országaiban is. Kísérlet történt, hogy Spanyolországban is meghonosítsák a rendet, ám akkor ez nem járt sikerrel.

A San Pantaleo-házbeli kicsiny szobájából Kalazancius személyesen felügyelte egyenként az új alapításokat és igen aprólékosan, pontosan kézben tartotta a rend irányítását. Erre a célra szolgált számára a levelezés, amelyet intenzíven folytatott életének ebben és főként következő szakaszában. Valószínűleg tíz-tizenkétezer levelet írt életében. Mindezt idáig csaknem ötezret tettek közzé, az általunk ismerteket. Ezekből egy teljes iskolai és pedagógiai szervezet bontakozik ki, ha nem is rendszeresen, de szilárdan és életszerűen.

42. A Kegyes Iskolák megerősödésének és jogi felépítésének folyamata Kalazanciust arra készítette ebben az időszakban, hogy nagyon alaposan írásba fektesse pedagógiai elveit és azt az elvet, hogy az új szerzetesrend a gyerekek nevelését válassza jellemző hivatásául. Ebből a szempontból igen jelentősek az V. Pálnak és a különböző bíborosoknak 1615-ben írt memoriálék,²⁵ és főként az 1621-ben befejezett Konstitúciók, valamint a Tonti bíboroshoz írt memoriálé ugyanebből az évből. Ezek a dokumentumok jelentik Kalazancius pedagógusi tapasztalatának legvilágosabb megnyilvánulását. Az egyes iskolák (Frascati, Nazareno, Campi Salentina, Firenze) számára írott szabályzatainak tartalma inkább szervezeti jellegű.

---

²⁵ Vö. SL 170–174. o.

Apiarista intézmények válságának időszaka

43. Kalazancius kinyilvánította szándékát, hogy átadja a generálisi feladatokat másnak, maga pedig visszavonul Nápolyba, de az 1631-es nem kánoni káptalan után a pápa egész életre szólóan generálissá nevezte ki. Ezen az összejövetelen három lényeges dologgal kapcsolatban született döntés: nem nyitnak új házakat a pápa beleegyezése nélkül, minden novíciust Rómába gyűjtenek, és a fiatal piaristák számára létrehoznak egy tanulmányi házat. E döntések fő célja az volt, hogy a leendő tanárok minőségi felkészülést kapjanak iskolai nevelő munkájukhoz. A rend ekkor 300 szerzetest számlált 23 házban.

VIII. Orbán, ugyanaz a pápa, aki ekkor még életre szólóan generálissá nevezte ki, tizenegy évvel később – 1643 januárjában – felfüggesztette tisztségéből. Ez a tizenegy esztendő az intenzív növekedés időszakát jelentette, amelynek végén tizenhétel több iskolát számlált a rend, és sok alapítási kérésnek nem is tudtak eleget tenni létszámbeli hiány miatt, noha a piaristák akkor már ötszázan voltak. Ugyanakkor ezekben az években számos probléma is jelentkezett, amelyek részben renden belüliek voltak: a regulát be nem tartók és ezek emlékiratai (memoriálék), a segítő testvérek ügye és néhány rendtárs, mint például Sozzi és Cherubini által okozott gondok. De a renden kívül is voltak ellenfelek: Pietrasanta, Mons. Albizzi, az inkvizíció és a jezsuiták, akik elleneztek, hogy a piaristák felsőbb fokon is taníthassanak (latin nyelvet és irodalmat).

Kívülről és néhányan belülről szították tehát a Kalazancius által alapított intézmény válságát. Emiatt Kalazancius egészen 1648-ban bekövetkezett haláláig kálváriát járt: adósságai keletkeztek, szegény sorsra jutott, fáradságai megsokszorozódtak, gondjai adódtak az egyes iskolák fenntartásával, támogatnia kellett hűséges szerzeteseit, védenie kellett a rendet belső és külső ellenzőitől, el kellett csitítania a belső ellenségeskedéseket... Szenvedésének csúcspontját az jelentette, amikor X. Ince pápa a rendet ünnepélyes fogadalom nélküli kongregációvá fokozta le két évvel az idős és megfáradt Kalazancius halála előtt. Mindez azonban nem csökkentette az egyház iránti hűségét, a gyerekek iránti szeretetét, Istenbe és Szűz Mária közbenjárásába vetett bizalmát. *„Ami rendünket illeti, tudnotok kell, hogy az Úr mindig védelmébe fogja venni, és így mind jobb sors vár rá, ha kellő szorgalommal végezzük munkánkat a gyerekek szent istenfélelemre okításában, főként, ha szegény gyerekekről van szó.”* (EP I. 893.)

44. Utolsó esztendeinek keserves tapasztalatai arra indítják Kalazanciust, hogy tisztázza és nagy erővel védelmezze a piarista iskolák gyerekek között végzett sajátos szolgálatát. Ekkor keletkeztek a *Nyilatkozatok a Konstitúciókról* (1637-ben).²⁶ Ebben az időszakban is írt újabb szabályzatokat néhány iskola számára (Nikolsburg, Nápoly, Litomysl).

Saját szavaival

45. Ha saját szavaival próbálnánk meg összefoglalni Kalazancius pedagógusi tapasztalatát, talán a következő idézetek a legalkalmasabbak erre:

„Ami a kezdeteket illeti, összefogtam két vagy három társammal a Keresztény Tanítás Testvériületéből, akik a Trastevere-negyedbe jártak, a Santa Dorotea-templomba iskolát szervezni. Ebben az iskolában eddig a diákok nagy része tandíjat fizetett, mindenki havonta valamennyit. Társaim közül ki reggel járt, ki estefelé. Amikor meghalt a plébános, aki egy kis termet és egy alacsony szobát adott nekünk erre a célra, elhatároztam, hogy áthelyezem az iskolát Rómába, mert ismertem a nép szegénységét. Bejártam ugyanis hat vagy hét éven át Róma minden városnegyedét, mert a Szent Apostolok Testvériületének is tagja voltam. A trasteverei társak közül csak egyetlen egy jött velem, amikor az intézmény átkerült Rómába, ahol lassanként kongregációvá, majd szerzetesrenddé nőtte ki magát.” (EP I. 4185.)

„Türelemmel elviselek mindent, s el vagyok szánva arra, hogy inkább meghaljak, semmint feladjam vállalkozásomat.” (EP I. 1148.)

„Annyi balszerencse és megpróbáltatás ér, hogy ügyeim felét sem bírom elintézni.” (EP I. 202.)

„Azt kívánom, hogy ez a ház jól felszerelt legyen, nem csupán azért, mert ez volt az első és én személy szerint is fáradoztam benne, hanem azért is, mert itt van a legtöbb diák, és olyan helyen van, ahol a legnagyobb a szegénység. A mi intézményünknek viszont a szegényeket kell szolgálnia és segítenie minden erejével.” (EP I. 1214.)

„Igen együtt érzek Önnel hosszú betegsége miatt, és szeretnék inkább tettekkel segíteni, semmint szavakkal, ám római házunk szegénysége nem engedi meg, hogy ezt most megtegyem, mert nincs mit küldenem.” (EP I. 2055.)

„Én magam több alkalommal tartottam órát számtanból, és buzdítottam a mieink közül többeket, hogy szerezzenek gyakorlatot ebben, ám eközben semmit sem hanyagoltam el a papi hivatásommal együtt járó kötelezettségeimből. Szent dolog ugyanis az iskolában mindenben elől járni.” (EP I. 3672.)

---

²⁶ Vö. JL 570–631. o.

„Ami a betűvetés- és a számtantanárokat illeti, Tisztelendőséged hasson oda, hogy akinek van hozzá tehetsége, még ha klerikus is, oktassa ezeket. Én magam is foglalkoztam ezekkel, és semmit sem vesztettem szem elől papi teendőimből, hiszen ez a legnagyobb méltóság, amelyre eljuthattam.” (EP I. 2162.)

„Az iskola kialakulásakor magam végeztem a legalantasabb teendőket is a házban, azután, amikor akadtak társaim, ők voltak ebben segítségemre. Minden tetteink, amelyet Isten szeretetéért végzünk, hatalmas érdemeket szerez számunkra.” (EP I. 1892.)

„Ami a tárgymosogatást illeti, nemcsak ezt végeztem én, aki ugyanannyit fáradozok, mint a tanárok, hanem még kenyérért koldulni is elmentem Róma-szerte, zsákkal a nyakamban, vagy a diákokat hazakísérni, s ezt bármikor megteszem most is, hiszen »regnum caelorum vim patitur et violenti rapiunt illud«.” (EP I. 2757.)

„Számtalanszor elfog a vágy, hogy bár lennék inkább portás vagy ápoló bármelyik házban, mintsem jelenlegi hivatalomat kelljen viselnem, és Isten a tanúm, hogy valóban így van.” (EP I. 1516.)

„Én pedig, jóllehet elmúltam nyolcvan esztendő, gyakorta elmegyek besegíteni az iskolákba, hol egyikbe, hol másikba, és így kellene tennie minden előjárónak, még ha nem is tesz mást, mint lefeleltet tíz-tizenkét kisdiaót.” (EP I. 3036.)

„Én pedig, akármilyen öreg vagyok már, mégis eljárók segíteni az iskolákba.” (EP I. 4024.)

„Felajánlottak számomra Prágában és még vagy tíz helyen templomot kolostorral.” (EP I. 3036.)

„Ha volna most tízezer szerzetesem, egy hónap alatt el tudnám őket helyezni azokon a helyeken, ahonnan kitarthatóan embereket kérnek tőlem. A mi szerzetesrendünk nem olyan, mint sok más, amelyek különféle módokon igyekeznek megtelepedni bizonyos városokban. A mi szerzetünket bíboros urak, püspökök, főpapok, nagyurak és fővárosok keresik és igénylik, amint ezt bizonyítani tudom számos levéllel.” (EP I. 2027.)

A Kalazancius tapasztalatából született pedagógiai újdonságok

a) A pedagógiai szakirodalom területén

46. Bár Kalazancius nem volt a neveléstudomány elméleti szakembere, gondolatait írásba foglalta a piarista rend *Konstitúcióiban*, és számos memoriáléban, amelyeket a szegények nevelése védelmében fogalmazott meg, a *Rövid jelentésben*, amelyben leírta, mint zajlik az oktatás a kegyes is-

kolákban, valamint számos *Szabályzatban*, amelyeket diákok és Mária-kongregációk számára készített.²⁷

Kalazancius öt jelentős műnek volt ihletője, amelyeket barátai írtak a kegyes iskolák számára. Ezek a következők: *Liber de pia educatione*, amelynek szerzője Juan de Jesús y María spanyol karmelita (1610), *Libro apologetico*, amelyet Tommaso Campanella olasz domonkos írt (1632?); *Apologia delle Scuole Pie*, a piarista F. Castelli műve (1645?); *Difesa delle Scuole Pie*, amely F. Firmiani ügyvéd alkotása (1645); és *Apologia delle Scuole Pie* V. Magni kapucinus tollából (1646).

b) A tanárképzés területén

47. Ő tett először rendszeresnek mondható kísérletet arra, hogy tanárait kiválassza és kiképezze, ami logikus és szükséges lépés volt a piaristák felkészítése során, mielőtt bebocsátotta volna őket az iskolába. Konstitúcióiban a következőket írta: „*Rendiünk sajátos céljának elérése érdekében a példamutató lelkiéleten túl elkerülhetetlenül szükségesnek ítéltük meg a tudományt és annak átadásának módszerét. Éppen ezért, miután megbizonyosodtunk róla, hogy a fogadalmások komoly előrehaladást mutatnak az erények területén, gondoskodnunk kell műveltségbeli és módszertani felkészítésükről is.*” (203. pont.)

c) Az iskolaszervezés területén

48. Kalazanciusnak köszönhetjük az első kísérletet a fokozatok szerint építkező iskola megvalósítására. Ludwig von Pastor szerint az ő érdeme *az első ingyenes népiskola megalapítása Európában.*

Bizonyos, hogy Kalazancius előtt akadt elméleti pedagógus, nevelő és politikus, akik sokat tettek a nevelés ügyéért, csakúgy a katolikus, mint a protestáns oldalon. Ám az elméleti szakemberek sohasem lépik túl a jámbor eszme-futtatások bűvkörét, s ez igaz magára Lutherre és a szászországi államtudósokra is.

A kegyes iskolák ezzel szemben pontosan megfeleltek a három jelzőnek: „*népi, ingyenes és kötelező.*”

Korának elemi iskoláihoz képest kitágította a műveltségi és intellektuális képzési tervet, *humán irányt* szabva iskolájának és ugyanakkor hangsúlyt fektetve azokra a tárgyakra, amelyekkel tanítványai jól fizető állásokra pályázhattak (matematika, kalligráfia, zene stb.).

---

²⁷ SL 100–109, 243–245. o.

d) A nevelési rendszerben

49. Kalazancius volt a kezdeményezője a megelőző módszernek, amelynek elméletét majd Bosco Szent János fejté ki, miután – elmondása szerint – ezt a módszert maga is látta már a Kalazancius által alapított római Collegio Nazarenóban. Ebbe a kollégiumba irányította de la Salle Szent János is Fr. Brolier-t 1708-ban, hogy tájékozódják a piaristák által alkalmazott módszerekről.

Kalazancius leveleiben gyakran ajánlja a szentségeket (a szentgyónást és a szentáldozást), valamint az imádságot mint megelőző és megvilágosító erőforrást.

Célkitűzése, hogy minél kisebb kortól neveljék a gyerekeket, voltaképpen a megelőzés módszerének kitérítése a keresztény nevelés egész folyamatára, a pedagógiai területen túlmutatóan. Ez jelenti érvelésének velejét a *Tonti bíboroshoz írt memoriáléban*. Ebben azt állítja, hogy a leendő szerzetesrend nem csupán nevelni akar mindenkit, hanem ezt az előtt kezdi meg, mielőtt a nevelendő fiatalok elvesztenék alkalmasságukat a nevelésre. Éppen ezért úgy véli, hogy a piaristák szolgálata alapja és összefoglalása minden más szolgálatnak, amelyek előtt megnyitja az utat.²⁸

e) A didaktika területén

50. Kalazancius felkarolt minden újítást, bárhonnán származott is az. Ezzel meghatározta a fejlesztés elvét, amely szerint minden korban azt a módszert kell követni, amelyet a szakértők a legjobbnak ítélnék.

Tökéletesítette a latin nyelv tanítását, azzal is, hogy P. Giovanni Francesco Apát rávette az első olasz nyelven írt latin nyelvtan kiadására, amelyhez nem lesz hasonló a rákövetkező évszázadig. Miközben a protestáns Johannes Amos Comenius latinul írta az anyanyelv oktatását segítő tankönyveit, Kalazancius és a piaristák már népnyelven írták a latin nyelvtant.

Bevezette a matematika oktatását az elemi oktatásba, és ezzel úttörő munkát végzett.

f) Az apostoli-pedagógusi munka területén

51. Ő alkotta meg az ifjúság-pasztoráció jellegzetes alakját az egyes iskolákban működő szakképzett pap személyében. Ez volt „*a diákok gyóntató-*

---

²⁸ Tonti, 5., 9., 10., 14., 15., 24. pontok.

ja, akinek nagy szeretettel és jóindulattal kell irányítania a serdülők lelkét Isten felé” (CC 193.).

Kalazancius volt az első alapító, aki szerzetesrendjét kifejezetten a tanítás céljára hozta létre. Foglalkoztak fiatalok oktatásával bencések, domonkosok, jezsuiták és más szerzetesek is, ám ezeket a rendeket nem az a sajátos céllal alapították, hogy gyerekeket, különösen pedig szegény gyerekeket neveljenek.

Kalazancius úgy tekintett az iskolára, mint a hit, a kultúra és az élet egységére, amelyet életükben és hivatásukban hiteles keresztény nevelők irányítanak.

g) A társadalom és a politika területén

52. Kalazancius műve előkészítette az alsóbb néposztályok önállóbbá válását a társadalmi és politikai élet területén. Ez az önállóvá válás képzésükkel és nevelésükkel függött össze. A kegyes iskolák megalapítása ugyanakkor magával hozta az egyháznak a nevelés területén szerzett jogainak megszilárdulását és történelmi felértékelődését egy olyan korban, amikor a protestánsok fenntartás nélkül és teljes mértékben átadták az iskolákat a civil hatóságoknak, kiszolgáltatva őket ezzel az államok kénye-kedvére.²⁹

Összefoglalás

53. A Kalazancius pedagógusi tapasztalatáról szóló részt azzal foglalhatjuk össze, hogy egyaránt volt a gyerekek és a szerzetesek tanítómestere. Nap mint nap tanított az iskolában tizenöt éven keresztül, megszervezte, majd haláláig irányította a San Pantaleo-házban lévő iskolát. Személyesen járt közben Frascati és Nápoly iskolájának megalapítása és elindítása ügyében, és levélben intézte a többi iskola ügyeit. A fiatal és a felnőtt szerzetesek iránti figyelme kiterjedt a lelki téren túl pedagógiai és didaktikai felkészültségükre is: írt számukra aritmetikai szabályokat és matematikai feladatgyűjteményt a diákok számára. Maga javította a fiatal szerzetesek fogalmazásait, és ő adott számukra kidolgozandó témát és megtanította nekik, hogyan javítsák tanítványaik dolgozatait. Könyvekkel és a legjobb professzorokkal látta el őket, sokszor olyanokkal is, akiket a hivatalos egyházi vezetés nem nézett jó szemmel, mint például Galileo Galilei

---

²⁹ MRE 23–28. o.

és Tommaso Campanella, stb. Arra bátorította a tanárokat, hogy a legjobb módszert válasszák, a legkönnyebbet, legvilágosabbat, legrövidebbet; legyenek mindig nyitottak a jobbra, és bátorította az új módszerek felfedezését is. Jó hittanár volt, felnőttek és gyerekek gyóntatóatyja, prédikátor, világiak és szerzetesek lelkivezetője. Úgy halt meg, mint Krisztus: látszólag kudarccal végződött az élete, de az ő esetében is – az Úr ígéretének megfelelően – a halálból új élet fakadt.

2.2. Kalazancius pedagógiai tanítása

54. Kalazancius tapasztalatból fakadó pedagógiai tanításának egésze elsősorban a nevelési folyamat szereplőire (a diákokra, a nevelőkre, a szülőkre, a környezetre) vonatkozik, és dinamikusan bontakozik ki a nevelői tevékenységben (a jámborságot és tudományt egyesítő nevelés, a fokozatokban felépített iskola, a szervezeti formák). Mindezt rendszerezett formában a következő pontokban foglaljuk össze.

Atanítvány

a) Leíró bemutatás

55. Kalazancius úgy tekinti tanítványát, mint Isten gyermekét, aki kiskorától kezdve képes fejleszteni emberi személyiségét és természetfeletti életét, ha teljes körű tanítást és nevelést kap jámborságban és a tudományokban, annál nagyobb szeretettel, minél kisebb a gyermek.³⁰

A tanítvány Krisztus, akinek a nevelő szolgál (vö. EP I. 3041.). A tanítvány szegénysége nem lehet akadály a tudomány birodalmába vezető úton: oda mindenki bejuthat korlátozás nélkül.

b) Szegénység és ingyenesség

56. Kalazancius kezdetben kizárólag a szegényekkel foglalkozott, tanítványaitól a plébános által aláírt szegénységi bizonyítványt kért, vagy – elszegényedett nemesek esetében – a gyóntatótól, vagy más hitelt érdemlő személytől kért igazolást.

Később, különösen 1617 után, jóllehet váltig állította, hogy „*ez az iskola inkább a szegényekért van, semmint a gazdagokért*” (EP I. 2434.), felvett sze-

---

³⁰ Vö. Tonti, 5., 9–12., 25–26. pontok.

gényt és gazdagot egyaránt, mivel mindegyiknek egyformán szüksége volt jámborságra és tudományra.

Szerzetesei és külső személyek kitartó kérésének engedve azután 1638-ban megengedte a firenzei „*Nemesek Iskolájának*” megnyitását, kizárólag ennek a rétegnek a szolgálatában, bár az oktatás ingyenes voltát, legalábbis formálisan, itt is szigorúan betartották.

Ez az ingyenesség azonban nem lett volna elegendő sok szegénynek, akik minden anyagi erőforrás híján nem látogathatták volna a kegyes iskolákat. Ezért Kalazancius adott számukra papírt, tollat, tintát és könyveket, sőt nem egyszer ruhát és élelmet is.

Azok számára, akiknek otthonában nem volt meg a lehetőség az iskolai feladatok megoldására, valamint azok számára, akik messziről jártak az iskolába, megengedte, hogy ott maradjanak étkezés után is egy teremben, egy szerzetes felügyelete alatt, hogy ott tanulhassanak a délutáni órák végeztéig.³¹

A *praecipue pauperes* a gyerekekre vonatkoztatva olyan tengely, amely áthalad Kalazancius egész életművén (Konstitúciók, levelek, memoriálék stb.).

c) Alsó és felső korhatár

57. A „legkisebbek” oktatása, ahogyan Kalazancius nevezte őket, társadalmi jelentőségű tett volt, mivel a legszegényebb népréteg felé fordult vele, amely a legnépesebb és egyben a legelhagyatottabb is volt, és a legjobban várta a segítséget és a gyógyírt bajaira (vö. CC 2).

Kalazancius azt akarta, hogy a gyerekek legalább hat évesek legyenek, még ha ezzel nem is értettek egyet szerzetesei, mert úgy tartották, hogy a legfiatalabbak oktatása teljességgel „nőknek való” dolog.

Ami a nagyobbakat illeti, általában nem vette fel őket, ha tizenhatodik életévüket már betöltötték, és ha nem teljesen tisztességes szándékokra bukkant bennük. Olykor csak próbaidőre vette fel őket és csak egy előzetes életgyónás után. A bentlakó tanulók esetén a felső korhatárt 14, legfeljebb 15 évben húzta meg. Azt kívánta még ezen kívül, hogy a nagyobbak külön legyenek választva a kicsinyektől (vö. EP I. 2236.).

---

³¹ SJC 383–392. o.

d) A tanulók létszáma a tanteremben

58. Kalazancius világosan látta, hogy csak úgy lehet jó eredményt elérni mind a tanítás, mind a nevelés terén, ha korlátozza az egy osztályteremben tanuló gyerekek létszámát. Éppen ezért úgy akarta, jóllehet kevés tanító volt, hogy egyetlen teremben se legyen több ötven tanulónál, és csak egészen kivételes esetben lehessenek hatvanan (vö. EP I. 3022). A szociális érvek azonban a gyakorlatban legyőzték a pedagógiaikat. Az atyai szívgyőzedelmeskedett a pedagógus elmén.

e) Bejárók és bentlakók

59. Kalazancius – a rend számára kidolgozott Konstitúcióihoz híven – meglehetősen ellene volt, hogy szerzeteseket konviktusokban és szemináriumokban alkalmazzanak (vö. CC 184).

Életében a rendnek két kollégiuma működött: a római Nazareno és a nikolsburgi Lauretan. Mindkét esetben arra törekedett, hogy a tanulók megválasztása igen gondosan történjen: becsületes családból származó jó egészségű, tehetséges és kipróbált magatartású fiatalok legyenek.

A számukra írott szabályzatok bizonyos aszketikus szigorral végzett nevelést tükröznek, amely nem nagyon különbözik a kor Collegium Maior-jaitól.

f) A tanulók részvétele a nevelésben

60. Kalazancius bizonyos esetekben megengedi, hogy a tanulók is kivegyék részüket az egyes nevelési, didaktikai és fegyelmi kérdéseket érintő döntésekből, képviselőik útján, akiknek elnevezése: *decurio, imperator, vala-* mint az ún. *akadémiákon*.

A *decurio* tisztet viselő tanulók nagy segítséget jelentettek a nevelők munkájában, főként a fegyelmezés, de olykor a didaktika területén is. A társak és tanárok beleegyezésével kiválasztott decuriók a fegyelem fenntartásában segítettek a prefektust: ők ellenőrizték a távolmaradókat, és ők végezték a felügyeletet a közös munka idején. Segítettek a tanároknak, a mindennapi feladatok elvégzésében ellenőrizték társaikat és meghallgatták az előző napról feladott leckét.³²

---

³² SJC 320–321. o.

Két fajta diák-*imperator* létezett: az egyik egy héten keresztül uralkodott, a másik egy egész iskolaéven át. Amnesztiát is adhattak társaiknak bizonyos apróbb büntetések alól meghatározott számú esetben.³³

Az *akadémiák* havonkénti üléseiken egy-egy irodalmi témát dolgoztak fel prózában és versben, segítették a humanista kultúrában való jártasság megszerzését (vö. EP I. 1983.).

g) Katolikus és nem katolikus tanulók

61. Kalazancius széles látóköre és nyílt szíve lehetővé tette nem csupán azt, hogy kapcsolatot tartson fenn olyan személyiségekkel, akiknek meggyűlt már a bajuk az inkvizícióval (Galilei, Campanella, Scioppio), hanem azt is, hogy a reformáció idején Rómában zsidó tanulókat is felvegyen, s vállalja hitük tiszteletben tartását prozelitizmusra törekvés nélkül. Az (akkori) lutheránus Németország területén protestáns gyerekeket vett fel, és soha nem gyakorolt rájuk a legcsekélyebb nyomást sem, hogy áttérítse őket.³⁴

A nevelő

a) A nevelő profilja

62. Kalazancius elképzelése olyan magasztos volt a nevelőről, és főként az elemi iskolai tanítókkal kapcsolatban, mint talán senki másnak őelőtte. Valóban misszionáriusnak gondolta, aki a fényt terjeszti és eloszlatja a tudatlanság homályát, segít tanítványainak megmenekülni az intellektuális és erkölcsi rabszolgasorból, és elérni az igazi boldogságot (vö. CC 3-4, 6-7, 203).

Úgy vélte, hogy jó nevelő annak születik, de képezni is kell. Ezért kívánta meg, hogy gondosan válogassák meg, és alaposan készítsék fel őket. Megkívánta, hogy bizonyos fizikai és szellemi tulajdonságok legyenek meg a leendő nevelőben: legyen intelligens, jó természetű, példás életű, egészséges testben és szellemben. A tanároknak azután példamutató belső életet kínált, megfelelő műveltséget, valóban pedagógikus viselkedésmódot és a legjobb tanítási módszereket (vö. EP I. 16.).

---

³³ SJC 320–321. o.

³⁴ SJC 618. o.

b) Az Igazság munkatársai

63. Kalazancius a nevelőt úgy határozta meg, mint az „*Igazság munkatársát*” (CC 3), mert felismerte, hogy az első mindig Isten, az Igazság, s azt is felismerte, hogy a gyerekek lelkének neveléséhez és alakításához Istentől kiválasztott emberekre van szükség. Talán ebben a meghatározásban a legvilágosabb pedagógiájának és lelkiségének csatlakozási pontja. Pedagógiája a szentség pedagógiája volt, amelyet csak a Szentlélek tudott végbeinni, a valódi belső tanítómester, s e pedagógia a nevelő szentségére épült, akinek szerepe se nem több, se nem kevesebb, mint az isteni tevékenység elősegítése.³⁵

c) A nevelők képzése

64. Kalazancius a leendő nevelők képzésében három dologra helyezett hangsúlyt: a *minőségre* (a személyre), a *tudásra* (az ismeretekre) és a *tanítási tudásra* (a didaktikára és módszertanra). Valóban, Konstitúciói a leendő nevelők számára tudatos felkészülést írnak elő és úgy rendelkeznek, hogy ha már megvan a szilárd lelki alap, tanulják a humán tudományokat, az irodalmat, a pedagógiát és különösen a didaktikát, a tanítás módszertanát (vö. CC 203–210). Kalazancius szerint, ha a leendő nevelőnek nincs meg a szükséges előzetes lelki képzése, minden tanulmánya fontos lehet, ám megalapozatlan marad.

65. Ami a nevelők intellektuális képzését illeti, úgy rendelkezett, hogy a novíciusok, miután elsajátították a lelkiség alapjait, tanuljanak grammatikát (latint) és a klasszikus szerzők értelmezését, valamint a keresztény tanítás módszertanát, a szépírást és a számtant (vö. CC 207.).

A későbbi években folytatták a jelöltek humán-irodalmi, és matematikai-természettudományi tanulmányaikat, filozófiát, teológiát, egyházi és világi zenét, népnyelvet stb. tanultak (vö. CC 205–206; SJC 134–140. o.).

Hogy még bizonyosabb lehessen a leendő nevelők jó felkészültségéről, bevezette a tanítók kötelező vizsgáját, mielőtt megkezdhetnék volna az oktatást és minden alkalommal, amikor egy alsóbb osztályból egy felsőbbbe léptek. Úgy akarta, hogy mindegyikük saját tulajdonságainak és tehetségének megfelelően kapcsolódjon be az iskolai apostoli munkába és tanításba, jellemének és szellemi képességeinek legmegfelelőbb módon (vö. CC 188–191; vö. EP I. 1226.).

---

³⁵ Tonti, 8. pont; SJC 75–76. o.

Nem csupán szakképzett tanítókat kívánt, hanem azt is, érthető okokból, hogy minden országban legyenek olyan tanárok, akik anyanyelvükön oktatnak (EP I. 1907.).

A kezdő tanító mindig alsóbb osztályban kezdett dolgozni, és számíthatott a prefektus segítségére, aki minden nap meglátogatta valamennyi osztályt. Támaszául szolgáltak azok a pedagógiai eszmecserék is, amelyeket Kalazancius a közösségi pihenőnapokon és heti összejöveteleken szorgalmazott, és használhatta a ház jól felszerelt könyvtárát is (vö. EP I. 1182.).

Ami a nevelőben a tanulmányok és a jámborság közti bensőséges egyiséget illeti, azt kívánta, hogy követői mindig alázattal tanuljanak, és tanulmányaikat mindig kísérje intenzív és jámbor lelkesedés. Ha azonban az emberi gyengeség folytán esetleg nem fért össze a két dolog, Kalazancius az erényeket a tudás elé helyezte (vö. CC 93., 210., 299–300.).

d) Megújulás

66. Kalazancius azt akarta, hogy nevelői minden hat-nyolc évben kapjanak időt a megújulásra (*anno sabbatico*), hogy ki-ki felfrissíthesse erőit, mérleget készítsen addigi munkájáról, megismerje szakterülete új eredményeit, és ezután újult erővel indulhasson munkába.³⁶

e) Lelkiség

67. Aki figyelmesen szemügyre veszi a piarista nevelő lelkiségét, nem kerül el figyelmét, hogy ez mindig egy sajátos pedagógiai célhoz igazodva fejlődik ki. Az erények gyakorlata, a jámborsági gyakorlatok, a négy szerzetesi fogadalom (szegénység, tisztaság, engedelmesség és tanítás) megélése stb. nem csupán arra szolgálnak, hogy a nevelő mind tökéletesebben hasonuljon az Úrhoz, hanem arra is, hogy pedagógusi jellemét tökéletesítsék. Ugyanez természetesen megfordítva is igaz: a nevelő pedagógusi tevékenysége hatékony eszköz a lelki fejlődésben.

Minden kétséget kizárólag Kalazancius szerint a nevelő számára a legfőbb erény az Isten és a felebarát szeretete, amelynek megnyilvánulása a tanulók iránti tevékeny szeretet, a pedagógusi szeretet (vö. CC 6.).

Kalazancius azt kívánja, hogy a gyermek iránti szeretet mindig nagy türelemmel párosuljon (a nevelő számára a gyermek maga Krisztus):

---

³⁶ Giustiniani, Lancelotti és Soana bíborosokhoz írt Memoriále, SL 173. o., 3. pont.

„*hogy javunkra fordíthassuk azokat a képességeket, amelyeket a gondjainkra bízottakban felfedezünk, és hogy atyai szeretettel gyógyítsuk a hiányosságokat és tökéletlenségeket.*” (EP I. 3721.)

A nevelőnek gyakorolnia kell az alázatot és a szegénységet, nem csupán azért, mert a tudás első elemeit kell megtanítania, és többnyire szegény diákok számára, hanem azért is, mivel mindkét erény benne foglaltatik a tanító feladatában, akinek mindig a gyerekek képességeihez kell alkalmazkodnia (vö. EP I. 3761; SJC 88–91. o.).

f) Különféle nevelők

A rendelkezésünkre álló különböző iratok alapján kitűnik, hogy Kalazancius szándéka szerint az egyes iskolák tanári testülete a következőképpen épül fel:

1. Helyi miniszter

68. Ez a személy volt a tanulók és a tanárok központi vezetője. Megbízása három évre szólt és újabb három évre lehetett meghosszabbítani (vö. CC 186–192.).

Elsősorban az volt a feladata, hogy megszervezze az iskola számára a szükséges tantestületet, különös gondot fordítva az elemi osztályokra és az első grammatikai osztályra, hogy előtérben a szegényekkel való törődés legyen, mivel nekik korán munkába kellett állniuk (vö. CC 198.).

A helyi miniszter feladata volt annak biztosítása, hogy minden osztályban ugyanaz a szellemi és lelki képzés folyjon, ugyanazzal az oktatási módszerrel. Kalazancius nem csupán az iskolán belüli egyöntetűséget kívánta meg, hanem az iskolák közöttit is. Ennek biztosítására a miniszternek az volt a feladata, hogy minden tanárnak adja át írásban az elvégzendő programot, annak felhasználási módját, a felhasználható könyveket és az órarendet (vö. CC 212–216.).

A miniszternek gyakran kellett osztályokat is látogatnia, hogy bátorítsa, buzdítsa, vagy esetleges alkalmatlanság esetén kizárja a tanárokat (vö. CC 190–191.).

Minden héten beszámolt elöljárójának és tartott egy közösségi összejövetelt, amelyen konkrét „eseteket” tárgyaltak meg. Nem egyszer azt is ajánlotta nekik Kalazancius, hogy maguk is tartsanak órákat és kísérjék haza a gyerekeket csoportosan, sorban (vö. EP I. 167; SJC 283–292. o.).

2. Az iskola prefektusa

69. Közvetlenül a miniszter után következett az iskola szervezeti felépítésében, őt képviselte. A prefektus felelt az iskola jó működéséért (vö. CC 202.).

A prefektus gondoskodott arról, hogy a tanulók képzése sokrétű legyen, ezenkívül ellenőrizte az órarend, a programok és szabályzatok betartását. Ő nyitotta és zárta az iskolát.

Tőle függtek a beiratkozások. Egy-egy vizsga letétele után minden diák számára meghatározta, melyik osztályban tanulhat tovább. A prefektus volt a záróvizsgák elnöke is.

Gyakran látogatta az osztályokat, ellenőrizte a hiányzásokat, a tanulmányi program haladását, a felhasznált könyveket, stb. Találkozókat tartott a tanulók szüleivel, amikor a gyerek előmenetele ezt megkívánta.

A prefektus szervezte és ellenőrizte a vasárnapi oratóriumokat, a pihenőidőt, az iskolán kívüli foglalkozásokat, a gyerekek csoportosan történő hazakísérését, a havonkénti szentgyónást és szentáldozást, szinte mindent.

3. A tanító

70. A tantestület legfontosabb tagja. Kalazancius azt kívánta, hogy legyen művelt, jámbor, és szeresse a szegény gyerekeket.

A tanítónak legalább hároméves szakmai gyakorlatot kellett teljesítenie, mielőtt végleges beosztást nyert. A tanítást az alsó osztályokban kezdte, s csak később jutott el a humán osztályok tanításáig. Le kellett tennie egy vizsgát és a hitvallást (vö. CC 115–116.).

Ott kellett lennie a teremben még mielőtt tanítványai odaértek volna, és nem hagyta őket magukra mindaddig, amíg sorba állítva haza nem kísérték őket. Az osztályban, a templomban, a vasárnapi oratóriumban, az udvaron, az utcán, minden csoportot a tanítója kísért (vö. CC 115–116.).

Nem léphetett más osztályba, és nem engedhetett másokat belépni a maga osztályába a prefektus engedélye nélkül. A tanulók elbocsátását sem tehette meg ilyen engedély nélkül.

Maga takarította osztályát, jelentette a hiányzásokat, és különös figyelemmel kísérte a tanulók magatartását, beszédét és játékait.

A legjobb tanulók közül kijelölte a decuriót és a többi *tisztet*, akik segítségére voltak az osztály tevékenységének irányításában.

Elengedhetetlenül szükséges volt kapcsolattartása a szülőkkel, ez mindig a prefektus jelenlétében zajlott, vagy legalábbis az ő engedélyével. Semmit sem fogadhatott el tőlük, és nem látogathatta otthonaikat, csak a szülők vagy a gyerek súlyos betegsége esetén (vö. CC 38., 113., 114.).

Ami a tanító didaktikai tevékenységét illeti, mindig hűen kellett követnie a képzési programot (a könyveket, a gyakorlatokat, a módszert stb.), amelyet a minisztertől kapott meg. A leckék elmagyarázáshoz használhatta emlékezetét segítő jegyzeteket.³⁷

4. *Adiáko gyóntatója*

71. Minthogy Kalazancius nagy jelentőséget tulajdonított nevelési rendszerében a szentségek hatékonyságának, a tantestületből nem hiányozhattott a gyóntató, vagy jobban mondva *spirituális* (vö. CC 193.).

A spirituális nem vett részt a tanításban, érett korú volt, szakértője azoknak a helyzeteknek, amelyeket a tanulók elé tártak, jó módszere volt a gyerekek kikérdezésére, és képesnek kellett lennie, hogy vonzó eszményeket állítson eléjük (vö. CC 316–317.).

Mindig a gyerekek rendelkezésére kellett állnia, és havonta egyszer mindegyiküket meg kellett gyóntatnia, valódi lelkivezetőként bánva velük. Ha valamely tanulót megvesszőzésre ítélték büntetésből, a prefektust engedélyével felajánlhatta neki a lehetőséget, hogy büntetését váltsa be szentgyónásra, mivel – Kalazancius szerint – „*hatékonyabb eszköz a szentség a vesszőnél*” (EP 1441. levél).

El kellett érnie, hogy minden új diák mihamarabb elvégezze életgyónását, hogy ennek keretében megismerje, és azután már jobban tudja vezetni őket.³⁸

5. *Az Oratio Continua prefektusa*

72. Az Oratio Continua egyfajta imádság-katekézis volt az iskolai tanrendbe illesztve, amelyen minden tanuló részt vett, kilenc-tíz fős csoportokban, félórás váltásokkal.

Az Oratio Continua prefektusa gyakorlatilag a spirituális segítője volt, és a tanulók lelki vezetője „külső fórumon” (vö. CC 194.).

---

³⁷ SJC 301–307. o.

³⁸ SJC 307–311. o.

Azon túl, hogy vezette az Oltáriszentség előtt a diákcsoport imádságát, amelyet az egyházért, a társadalomért és a kegyes iskolákért mondtak, megtanította számukra a hit legfontosabb fogalmait, a szentségek vételét és gyakoriságát, valamint a személyes imádságot.

E prefektusnak „*érett korúnak, műveltnek és nagylelkűnek*” kellett lennie, mivel megbízatása és felelőssége Kalazancius véleménye szerint igen fontos volt.³⁹

6. A korrektor (a büntetések végrehajtója)

73. Kalazancius korában a kemény és önkényes büntetések dívtak, ám ő könnyített a testi fenyítés gyakorlatán. Egy szerzetest bízott meg azzal – aki nem lehetett sem a tanító, sem a prefektus –, hogy az esetleges testi fenyítéseket végrehajtsa.

Nem az ő feladata volt a büntetés mértékét meghatározni, csak végre kellett azt hajtania a prefektus vagy a miniszter utasítása szerint „*nagy óvatossággal, jámborsággal, jóindulattal és irgalommal*”.⁴⁰

7. Kisebbségi tisztségek

74. A már felsorolt feladatokon kívül, amelyekkel mindig meghatározott személyeket bíztak meg, voltak kisebb jelentőségűek is, amelyeket nem mindig ugyanazoknak kellett teljesítenie, hanem valakinek a tantestületből. Az udvari prefektus az iskola prefektusát segítette a pihenőidők fenntartásában; a tanulókra felügyelő az iskola kapujánál összegyűlt gyerekekre vigyázott, amíg el nem hangzott a jelzés, és beléphetek az osztályokba; a könyvtáros a könyvek őrzésére vigyázott, valamint csendre intette a könyveket használó diákokat és tanárokat; a vezetők, akik csoportonként ketten voltak, a tanulókat kísérték haza az iskolából a decuriók segítségével.

8. A tantestület külső tagjai

75. Az a tény, hogy a kegyes iskolák egy szerzetesrend keretén belül működtek, feltételezett „külső” segítséget is az iskolák jó működésének érdekében. Amit napjainkban az Oktatásügyi Minisztérium szakfelügyelői

---

³⁹ SJC 311–313. o.

⁴⁰ SJC 313–315. o.

végeznek, az akkor a tartományfőnök, a vizitátorok és a generális feladata volt.

Kalazancius meglátása szerint senki sem lehetett tartományfőnök (egy rendtartomány összes iskolájának elöljárója), ha nem tanított előtte legalább hat esztendeig, és nem szolgált miniszterként legalább három esztendeig (vö. CC 282–283.).

A tartományfőnök feladata volt a helyi miniszterek kinevezése, a tantestületek elosztása házanként, a tanárok vizsgáztatóinak kijelölése, a miniszter heti jelentéseinek tanulmányozása és minden iskola évente legalább egyszeri meglátogatása.

Kalazancius, mint a rend első generálisa, állandó és részletekbe menő kapcsolatot tartott fenn az egyes házakkal, amint erről intenzív levelezése is tanúskodik.

A vizitátorokat a generális vagy az iskolákat felügyelő tartományfőnök nevezte ki. Feladatuk az volt, hogy ellenőrizzék az iskola működését, a berendezést, a tanterveket, a hitoktatást, a vasárnapi oratóriumok működését, az akadémiákat és a kongregációkat. Elrendelték a szabálytalanságok megszüntetésének legjobb módját, és közvetítették a jó tapasztalatokat egyik városból a másikba (vö. CC 310–311. o.; SJC 325–328. o.).

g) A nevelők részvétele az iskola működésében

76. Kalazancius kitartóan ragaszkodott elképzeléséhez, hogy a heti összejöveteleken mindenkit meg kell hallgatni, és mindig bátorította tanítói jó kezdeményezéseit. Így elmondható, hogy az iskola működése nem csupán a miniszter és a prefektus vállán nyugodott, hanem mindenkién (természetesen a prefektus meghatározó jelentőségű volt ebben a szervezetben).

h) Hitoktatás az iskolán belül és kívül

77. A keresztény tanítás (*doctrina christiana*), vagyis a hittan a kegyes iskolák első számú tantárgya volt. Kalazancius mindent elkövetett annak érdekében, hogy tanárai jól felkészüljenek erre a szolgálatra, és a keresztény tanítást olyan szabályosan és normák szerint oktassák, mint minden más tantárgyat (vö. CC 5., 200.).

Azt is megkívánta, hogy vásár- és ünnepnapokon a piaristák nyilvánosan is tanítsanak hittant a templomaikban. Míg az osztályokkal általában lépésről lépésre haladtak előre az anyagban, a vasárnapokon és az ünne-

peken nem tanultak újat, inkább közszereplési gyakorlat volt, mintegy egyórás időtartammal. Sohasem hiányzott a hittanár lelki buzdítása, sem a megjelölt leckék átisméltése. Sokszor azonban maguk a fiatalok vették át a főszerepet vitákkal és beszédekkel.⁴¹

Kalazancius azt akarta, hogy a vasárnapi hittant ne csupán a diákoknak tartásuk, hanem külsőknek is, általában gyerekeknek és fiataloknak. Az első piaristák, élükön Glicerio Landrianival, nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel tanították a hittant Rómában, Frascatiban és a környező falvakban.⁴²

Atanítványok szülei

78. Kalazancius jól tudta, hogy az iskola, ha neveltjei szilárd és tartós előhaladására törekszik, nem hagyhatja figyelmen kívül a szülőkkel való együttműködést. Ezért azt akarta, hogy mindig a lehető legszorosabb legyen velük a kapcsolat.

Az első pont, amelyben a szülők együttműködését kérte, az a tanulás mindennapos segítése volt. A szülőknek igazolnia kellett minden távollamaradást, és ellenőrizniük kellett a házi feladatok elvégzését, valamint gyerekeik jó magaviseletét.

A prefektusnak volt egy irodája, ahol a szülőket fogadta megbeszélésre. Maguk a tanítók is fogadhatták itt a szülőket, a prefektus jelenlétében.

Nagyon szoros együttműködést kellett kialakítani a szülőkkel abban az időszakban, amikor eljött a választás ideje: a fiú folytatja tanulmányait a humán osztályokkal, vagy megmarad az első osztályok szakmaibb jellegű irányánál.

Kalazancius belefoglalta Konstitúcióiba, hogy a diákok tankönyvei olyanok legyenek, amilyenek a szülők is hasznát vehetik (vö. CC 213.).

Az egyes iskolákhoz tartozó templomokban is lehetett foglalkozni a tanulók szüleivel, itt jöttek létre testvérületek is.

Kalazancius ezen a téren nagyon érzékeny volt, megtiltotta bárminekmű anyagi hozzájárulás elfogadását a tanulók családjától, hogy ezzel is megőrizze az iskola teljes ingyenességét.

A tanítók meglátogathatták tanítványaikat és ezek szüleit, amikor nagyon betegek voltak, hogy elvigyék számukra a hit vigasztalását.

---

⁴¹ SJC 434–437. o.

⁴² SJC 442–446. o.

Kalazancius azt kívánta, hogy vegyék figyelembe a családok jogos észrevételeit az iskola működésével kapcsolatban, de azt nem engedte, hogy engedjenek mindenféle „szeszélynek”, vagyis a szülők hozzá nem értő beleszólásának.⁴³

Az iskolai környezet

79. Az úgynevezett „megelőző módszer” már igen hatékonyan alkalmazták Kalazancius iskoláiban, jóllehet elvi kifejtését csak sokkal később végezte el Bosco Szent János. Ez jelenti nevelési rendszerének lényegét, amelyet a Tonti bíborosnak írt memoriálében mutat be.⁴⁴

A nevelői környezet az „*a teneris annis*” (kora gyermekkortól kezdődő) oktatásban gyökerezett, a nevelt feletti folytonos örökösben és a szentségek vételében. A tanulók elé nagy eszményeket állítottak, és nem álltak meg egy-egy tantárgy egyszerű előadásánál. A fiatalokat megerősítették a legfőbb erényekben, és bevezették őket az imaéletbe és az imádságos lelkületbe, megnyitva szemüket az egyház és a társadalom égető szükségletei iránt.⁴⁵

A jámborság és a tudomány (pietas et litterae) összekapcsolása

80. Kalazancius azt állítja, hogy azok a tanulók, akiket jól megtanítottak a tudományokra és a jámborságra neveltek, egész életükben boldogok lesznek (vö. CC 2.).

Kalazancius kegyes iskolái valóban iskolák voltak, a szó mai és konkrét értelmében, és nem csupán olyan oratóriumok, amelyek célja egyedül a fiatalok erkölcsi és vallási nevelése.

A jámborság és a tudomány összekapcsolódnak Kalazancius és követői elméletében és pedagógiai gyakorlatában. A jövőendő nevelőknek a következőket írta Kalazancius: „*Úgy hangolják össze a tanulást a jámborsággal, hogy az egyik segítse a másikat.*” (CC 210.) A mondat elsősorban az oktatóknak szól, de munkájukon át a tanulóknak is.

Pietás

81. Kalazancius iskolájának célkitűzése a fiatalok jó erkölcsi és vallási nevelése (vö. CC 2.). Ezzel végső célja kétségtelenül az volt, hogy neveltjeiket

---

⁴³ SJC 359–362. o.

⁴⁴ Vö. 5., 9., 15., 17., 25., 26. pontok.

⁴⁵ SJC 603–607. o.

képesé tegyék saját életük megszentelésére, valamint a társadalom erkölcsi és szociális átalakulásának tevékeny részesévé tegyék őket. Kalazancius arról beszél, hogy keresztény pietásra és tudományra kell okítani őket, vagyis mai szóval a keresztény lelkiségre és tapasztalatra, a vallási ismeretekre és műveltségre (vö. CC 5.).

Kalazancius számára igen fontos, hogy a nevelés „*a legzsegebb kortól*” elkezdődjön, hogy ezáltal kizárjon minden ellenséges befolyást. Azokat, akik már elvesztették eredendő ártatlanságukat, életgyónásra szólították fel, hogy szakítsanak múltjukkal és kezdjenek új életet.⁴⁶

a) Szent istenfélelem

82. A szoros értelemben vett vallásoktatás kezdeti célkitűzése volt a „*szent istenfélelem*” felébresztése a fiatalokban. Ez Isten nagyságának dicsőítését jelentette (a kor kifejezése Isteni Felsőgről beszélt). Ezt egybe kellett kapcsolni az Atyaistennel szembeni fiúi magatartással, ami arra kötelezte a fiataalt, hogy szeretetben engedelmeskedjen az isteni parancsoknak.

Ez az „*istenfélelem*” – a bölcsesség kezdete –, ami azután „*tiszteletteljes szeretetté*”, fiúi jámbor tiszteletté alakult át, mindig is a kalazanciusi vallásos nevelés alapját jelentette.⁴⁷

b) Krisztusközpontúság

83. Kalazancius azt akarta, hogy a keresztény tanítás szabályos oktatásán túl a diákok elé állítsák és elmagyarázzák „*Krisztus életének és szenvedésének bizonyos misztériumait*” – ahogyan ő fogalmaz. Azt kívánta, hogy az Úr ünnepeit fényesen megünnepeljék, hogy az Oltáriszentség előtt folyamatosan imádkozzanak, és hogy a megfelelő kort elért tanulók havonta legalább egyszer áldozzanak, valamint azt is, hogy Jézus alakja legyen az első azok között az eszmények között, amelyeket az osztályoknak bemutatnak.⁴⁸

c) A szentségek

84. A kalazanciusi nevelés valamennyi természetes és természetfeletti eszköze közül az első helyet kétségkívül a szentségek: a szentgyónás és a szentáldozás (a szentmise) foglalják el.

---

⁴⁶ SJC 470–473. o.

⁴⁷ SJC 474–475. o.

⁴⁸ SJC 476–479.

Kalazancius azt mondta ezekről a szentségekről, hogy „*az értelmet megvilágosítják, és ha jámborsággal járulunk hozzájuk, segítenek felszítani akarataunkat, hogy vessük meg a bűnt és szerezzük az erényes tetteket*” (EP 471.).

Azt kívánta, hogy a szentmisén való részvétel legyen kötelező, ám a nagyobbaknak megengedett bizonyos szabadságot. Mindent megtett azért, hogy a tanulók részvétele minél tevékenyebb, gyümölcsözőbb és fegyelmezettebb legyen. Ha a templom volt számára a legfontosabb iskolai terem, a szentmiséről elmondhatjuk, hogy a legfontosabb tanórának tartotta.⁴⁹

d) Az Oratio Continua

85. Az *Oratio Continua* azt jelentette, hogy a diákok egy pap vezetésével az egész nap folyamán imádkoztak az Oltáriszentség előtt a tanítási órák alatt, kilenc-tíz-tizenkét fős csoportokban, félóránként váltva egymást. Az egyház, a társadalom és a kegyes iskolák szükségleteiért könyörögtek. Ekkor magyarázták el a diákoknak a legfőbb hitigazságokat és a szentgyónás és szentáldozás gyakori és jámbor vételének módját.⁵⁰

e) Mária-tisztelet

86. Kalazancius Krisztus után Szűz Mária példáját akarta diákjai elé állítani, aki az Isten és a Kegyes Iskolák édesanyja.

A tanórák Mária-imádsággal kezdődtek. Délutánonként mindenki bement a templomba, hogy elimádkozza a Szűzanya litániáját, vagy a Tizenkét Csillagú Koronát, Kalazancius egyszerű és teológiai művét. Rózsafüzért a tanulók akkor imádkoztak, amikor sorban vonultak hazafelé. Az úrangyala ideje reggel és délután volt. Minden jámborsági gyakorlat a „*Sub tuum praesidium*” imádsággal végződött.

A szombati napot különösképpen Máriának szentelték. Vasárnaponként és a nagyobb ünnepeken az Oltáriszentség vétele előtt elimádkozták a Szűzanya zsolozsmáját, míg a kisebbek a rózsafüzért. A Szűzanya hét ünnepén iskolai szünnap és ünnepi időbeosztás volt.

A jámborabb diákok szabadon beiratkozhattak az iskolákban működő Mária-kongregációkba.⁵¹

---

⁴⁹ SJC 523–537. o.

⁵⁰ SJC 311–312. o.; SL 112–116. o.

⁵¹ SJC 480–494. o.

f) A szentek és az őrangyal tisztelete

87. Krisztus és édesanyja, Mária bemutatása után Kalazancius a gyerekek elé állította a gondolkodásmódjuknak és a körülményeknek leginkább megfelelő szenteket: a fiatal Szent Justust és Pastort, a szicíliai fiatal vértanúkat, Alfiust, Filadelfiust és Cirinust, Aquinói Szent Tamást mint a tisztaság és a tudomány iránti szeretet példaképét. E személyek magas eszményként beléptek a növendékek mindennapi világába, megvilágították gondolataikat, és vonzották akaratukat. Kalazancius nem feledkezett meg az őrangyalról sem.⁵²

g) Az erények gyakorlása

88. Kalazancius azt akarta, hogy tanítványai minden nap tartsanak komoly lelkiismeretvizsgálatot, és azt is megtanította, hogyan végezhetik ezt helyesen.

A nap azzal kezdődött, hogy minden tettüket az Úrnak ajánlották fel egy imában, amelyet maga Kalazancius írt részükre.⁵³

Mindennap végezték a hit, a remény és a szeretet természetfeletti cselekedeteit, amelyekhez külön lapokat nyomtattak. Ezekhez járultak az alázat és a bűnbánat gyakorlatai.

Igen nagy hangsúlyt kapott a nevelendő diákok erkölcsi erényeinek kialakítása. Kalazancius mindent elkövetett, hogy a fiatalokban kialakuljon az őszinteség és igazság lelkülete, ami előfeltétele az igazságra nevelésnek. Külön gondot fordított arra, hogy a fiatalokat ránevelje a tisztaságra (vö. CC 201; SJC 502–516. o.).

h) Az imádság gyakorlása

89. A Kalazancius-féle nevelés egyik elsődleges célkitűzése volt a mély imádságos lelkület kialakítása a nevelendő fiatalban, hogy ebből Isten folyamatos dicsőítése és a felebarát folytonos segítése (*res publica christiana*) fakadjon.

Az imádságot Kalazancius a tanító keze ügyébe eső egyik leghatásosabb eszköznek tartotta az erkölcsi és értelmi nevelésben.

A tanítónak és az Oratio Continua prefektusának volt a feladata, hogy a gyerekeknek megtanítsák, miképpen imádkozzanak szavakkal és miképpen magukban, hogyan imádkozzanak egyedül és közösen.

---

⁵² SJC 480–494. o.

⁵³ SL 110. o.

Mindenkinek tudnia kellett fejből az egyház fő imádságait. Ezeknek az imáknak a nagy része közbenjárást kérő vagy hálaadó imádság volt és szociális segítségként imádkozták emberekért és az egyházért.⁵⁴

A tanórák előtt elmondták a „*Veni Sancte Spiritus*” és a „*Salve Regina*” imát a megfelelő „*Könyörgés*”-sel. Amikor megszólalt a harang reggel és délután, az „*Angelus*”-t mondták el. Az órák végeztével a Szűzanya litániáját és más imádságokat mondtak.

i) Otthoni jámborsági gyakorlatok

90. Kalazancius belevette az iskolák szabályzataiba a fiatalok iskolán kívüli viselkedésére vonatkozó normákat, a jámborsági gyakorlatok területén is.⁵⁵

j) Iskolán kívüli katekézis, oratóriumok és kongregációk

91. A katekézisiről már szoltunk. Az oratórium olyan összejövétel volt, amely megelőzte az eucharisztia megünneplését vasárnaponként és az ünnepnapokon. Egy rövid lelki olvasmány és az egyik atya által elmondott buzdítás után a nagyobb tanulók a Szűzanya zsolozsmáját imádkozták el, a kisebbek pedig a rózsafüzért.⁵⁶ A katekézis és a vecsernye közötti időszakban néhány szerzetes kikísérte a fiatalokat a szabadba a városon kívül, és ott játszottak.

A jámborságban való képzés egy másik Kalazancius által alkalmazott módszere a kongregációk szervezése volt. Ezekbe szabadon lehetett beiratkozni, és a kongregációk autonóm szervezetet alkottak. Tagjai maguk választották vezetőiket, közös kasszát hoztak létre, és arra vállaltak kötelezettséget, hogy Mária hűséges szolgálói lesznek. Vasárnaponként és az ünnepeken tartották összejöveteleiket, és jámborsági és önmegtartóztatási gyakorlatokat végeztek.⁵⁷

Humán tudományok (litterae)

92. Kalazancius szemében az intellektuális képzésnek legalább akkora volt a jelentősége, mint az erkölcsi és vallási nevelésnek (pietas). Mindig azon a véleményen volt, hogy nem lehet valódi erkölcsi és vallásos neve-

---

⁵⁴ SJC 516–523. o.

⁵⁵ SJC 345–349. o.

⁵⁶ SJC 339., 485., 583. o.

⁵⁷ SJC 488–491. o.

lést adni valakinek anélkül, hogy értelmét ne képeznék; és akaratát sem hajthatjuk a jó irányába, ha előbb – vagy legalábbis egy időben vele – értelmét nem világítja meg az igazság.

a) Az alapvető tantárgyak

93. Kalazancius azt akarta, hogy a szegények szolgálatára alapított iskolákban tanítsák a következőket: *olvasás, írás, matematika, latin (grammatika) és keresztény tanítás*. Mind az öt tárgynak, amellet, hogy az emberi tudás elemei, megvolt a maga szociális értéke, funkciója és célja.

Kalazancius érdeme, hogy ragaszkodott a matematikai tudományok tanításához (*abacus*), amelyet ebben a korban még meglehetősen elhanyagoltak; valamint a latinhoz (*grammatica*), jóllehet a társadalom szembeszegült a szándékkal, hogy ezeknek a fiataloknak humán kultúrát nyújtsanak.⁵⁸

b) Az olvasás tanítása

94. A fő célkitűzés az volt, hogy a tanulók megtanuljanak világosan, megszakítások nélkül és helyesen olvasni bármilyen latin vagy olasz szöveget. A tanterv három időszakra épült: a hangok és írásjelük megismerése; a „*Psalterium gyors olvasása*” (latin szöveg megszakítás nélküli olvasása); népvnyelven írott könyvek olvasása. Minden időszak négy hónapig tartott.

Mindenkinek egyszerre tanítottak, intuitív módszerrel. Kalazancius ragaszkodott jó minőségű tankönyvek nyomtatásához, hogy ezzel megkönnyítse a tanulók munkáját.⁵⁹

c) Az írás oktatása

95. Kalazancius iskolájában az írástanításnak talán még nagyobb volt a szerepe az olvasásénál, mert a kalligráfia igen hasznos tudás volt a szegények számára megközelíthető hivatalokban.

A cél az volt, hogy a diákok könnyen és fegyelmezetten, szinte szépírással és helyesírási szempontból tökéletesen írjanak.

A tanulóknak utánozniuk kellett azokat a (sokszor nyomtatott) mintákat, amelyeket a tanítók mutattak nekik. Kalazancius azt is meghatározta, hogy milyenek legyenek a padok, és milyen távolságra legyenek egymástól, hogy a tanár kényelmesen tudjon mozogni közöttük.

---

⁵⁸ SJC 417–420. o.

⁵⁹ SJC 423–425. o.

Olykor a legjobban sikerült feladatokat kiállították a közönség elé az iskolai ünnepeken, máskor az osztálytermek díszítésére használták fel őket.⁶⁰

d) Az aritmetika (abacus) oktatása

96. Kalazancius népiskolájában a matematikát az egyik főtárggyá tette. Erre különböző megfontolások készítették: gyakorlati jellegűek (sok szegénynek ez lehetőséget jelentett arra, hogy könyvelők, katonai mérnökök, kereskedők lehessenek), és intuitív jellegűek: előre látta Kepler, Galilei, Newton és társaik új tudományos forradalmát.

Az iskolákban legalább az alapműveletek alkalmazását el kellett sajátítani egész és tört számokkal. Külön gondot fordítottak a kereskedelmi számtanra és gyakran a katonai jellegű számításokra is.

A tanár minden nap sok feladatot adott fel, amit a diákok otthon oldottak meg.

Kalazancius életében megkezdődött már néhány iskolában a magasabb szintű matematika oktatása, Galilei „új tudományának” megfelelően, akinek tanítványául szegődött egy csoportnyi piarista, Kalazancius biztatására.⁶¹

e) A hitoktatás

97. Kalazancius éppen olyan fontosnak tartotta a keresztény hit oktatását, mint az iskolai tárgyakét.

Az iskolai hitoktatás a következőképpen volt felépítve: a hét egy meghatározott napján a tanító magyarázta az osztálynak a keresztény tanítást (szinte mindig Bellarmino bíboros könyvét véve alapul). Minden reggelre fejből kellett tudnia a tanulóknak hét-nyolc sort a katekizmusból, és így két-három év alatt meg is tanulták azt.

Ezen kívül minden nap reggel és délután az utolsó negyedórát mindig a keresztény élet egy-egy témájának vagy gyakorlati kérdésének magyarázatára tartották fenn.

Ehhez a kettős és szimultán oktatáshoz hozzá kell még vennünk azt, amit kis csoportokban kaptak a tanulók az *Oratio Continua* keretében.

A tanórákon kívül, vásár- és ünnepnapokon Kalazancius azt kívánta, hogy legyen nyilvános katekézis is, amiről már szóltunk. Létrehozott egy

---

⁶⁰ SJC 425–429. o.

⁶¹ SJC 429–424. o.

ügynevezett „ellenőrzési” osztályt, amelyben a diákok – előre meg nem adott időszakonként – egy bizottság előtt vizsgát tettek az anyagból.⁶²

f) A latin nyelv (grammatika, humán tudományok) oktatása

98. A latin nyelv ismerete Kalazancius meglátása szerint nem csupán kulturális értéket képviselt, hanem szociális jelentősége is volt. Ez volt ugyanis az előfeltétele annak, hogy valaki folytathassa tanulmányait, vagy hogy néhány olyan kisebb ranggal járó szakmát válasszon, amelyek elterjedtek voltak és általában szegény emberek művelték (jegyzők, másolók, stb.).⁶³

A latin tanításának tehát kettős célja volt: azoknak, akik három vagy négy esztendő grammatikatanulás után egyszer s mindenkorra befejezték iskoláikat, inkább technikai jellegű latint igyekeztek oktatni, amellyel bizonyos hivatalokat azért elnyerhettek. Azoknak viszont, akik magasabb szinten akarták folytatni tanulmányaikat, igyekeztek mindent megadni – mint a jezsuiták a Collegium Romanum diákjainak –, hogy ők is bejuthassanak az egyetemekre.

Kalazancius a latin nyelv e négyéves tantervében a jezsuiták Ratio Studiorumát vette át.

g) Esztétikai nevelés

99. Az esztétikai nevelés funkcióját töltötte be a szépírás, a retorika és a poétika oktatása. Leginkább azonban az ének és zene tanításának volt ebben nagy szerepe.

Kalazancius lelkes híve volt a Palestrina által megújított egyházi zenének. Maga is alakított zeneiskolát, hogy a szegény diákok megkereshessék napi betevő falatjukat hangszeren játszva vagy énekléssel.

Ezek az ének- és zeneiskolák nem adtak tudományos megalapozottságú zenei képzést. Inkább a műveltség terjesztésének szerény központjainak nevezhetjük őket, ahol a tanulók gyarapíthatták kultúrájukat, megerősíthették vallásos érzéseiket, vagy más esetekben lehetőséget kaptak arra, hogy elsajátíthassanak egy kenyérkereső mesterséget.

Az éneken és a zenén kívül az esztétikai nevelés részét képezték a kor számára nélkülözhetetlen színelőadások is. Kalazancius ugyanakkor csak nagy elővigyázatossággal engedett ilyet rendezni, mivel úgy gondolta, hogy

---

⁶² SJC 434–437. o.

⁶³ SJC 162-163. o.

gátolják az iskolai előrehaladást, táplálják a gőgöt és más negatív hajlamokat.⁶⁴

h) Testnevelés

100. Kalazancius nagy jelentőséget tulajdonított tanítványai jó testi és lelki egészségének, és foglalkozott személyes higiénéjük kérdésével is. Erre a közös pihenőidők és séták szolgáltattak alkalmat, amelyekre hetente kétszer került sor, vasárnap és csütörtökön. A társaság kiment a városon kívülre és ott labdázott, tekézt, különféle golyó- és korongjátékokat játszottak.

Ezeken a sétákon kívül nem találjuk nyomát a rendszeres testedzésnek az első piarista iskolákban.⁶⁵

i) Társadalmi nevelés

101. Az a tény, hogy 1617 után Kalazancius mindenfajta megkülönböztetés nélkül felvette iskoláiba a szegények mellett a gazdagok és nemesek gyerekeit is, kétségkívül igen jelentős volt társadalmi szempontból.

A diákok közötti egyenlőséghez és kölcsönös tisztelethez hozzájárult az is, hogy kötelező volt az újonnan érkező osztálytársakat hangosan köszönteni és magázódni a beszélgetésben.

A diákok lelkébe igyekeztek elültetni a szegénység és a munka iránti szeretetet, mint a társadalmi képzés alapját. Nem létezett semmi előny vagy előjog más okból, csakis az erkölcsi magaviselet, szorgalom vagy a jó tanulmányi előmenetel miatt.⁶⁶

Az iskolai szabályzatok a szülőkkel, tanítókkal, hatósággal és általában a felnőttekkel szemben kedves magatartást és derűs engedelmességet írtak elő. Ennek megfelelt az a tisztelet, alkalmazkodóképesség és külső megbecsülés, amelyet Kalazancius elvárt tanáraitól a diákok iránt.⁶⁷

j) Felsőbb tanulmányok

102. Kalazancius nem állt meg az öt elemi tárgy szabályainak és módszérének egyszerű ismereténél. Miután Firenzében megalakult a Matematikai Főiskola (1630), ő és néhány piarista szoros kapcsolatba lépett Galileivel és a kor más híres fizikusával és matematikusával, személyes érdeklődése

---

⁶⁴ SJC 550–566. o.

⁶⁵ SJC 567–573. o.

⁶⁶ SJC 402–405. o.

⁶⁷ SJC 345–347. o.

és intuíciója révén előre látta az új idők praktikus-tudományos jellegét. Azt is előre látta, hogy ebben nagy szerepe lesz a matematikának, s ezért szerzetesei nagy részét arra kötelezte, hogy felsőbb szintű matematikát tanuljanak.⁶⁸

Az olaszországi latintanítás történetét Kalazancius nagyban elősegítette azzal, hogy e terület szakértőjeként egy új nyelvten megírásával bízta meg P. Apát. Olyan könyvet várt tőle, amely „*segítségére lehet a szegény gyerekeknek, akik nem tudnak sok évet szánni a latin nyelv tanulmányozására*” (EP 3769. lev.).

Mínthogy Kalazancius meglátása szerint a tökéletes nevelő pap és pedagógus egy személyben, nem hanyagolta el a filozófiai és a teológiai tanulmányokat sem.⁶⁹

Csaknem egy évszázaddal Kalazancius halála után XII. Kelemen pápa 1731-ben még nem döntött abban a vitában, hogy szabad-e a piaristáknak felsőbb tudományokat oktatnia. Számunkra úgy tűnik, hogy már életében is tanítottak bizonyos iskolában felsőbb matematikát, görögöt, filozófiát és lelkiismereti esetelemzést.⁷⁰

k) A népnyelv (olasz) oktatása

103. A népnyelvet nem önálló tantárgyként oktatták. Gyakorlatilag az olvasás, írás és latin órákon került rá sor; gyakorolták azokban a „prédikációkban” és beszédekben, amelyeket a vasárnapi hittanórákon és az akadémiákon kellett tartaniuk, valamint a színelőadások alkalmával.⁷¹

Amódszer

104. Amikor Kalazancius alkalmazta a korcsoportok és didaktikai egységek szerint osztályokra bontott oktatást, szükségszerű következményként adódott az úgynevezett *szimultán* módszer: az osztály valamennyi tanulója egyszerre kap oktatást ugyanabból a tárgyból. Ez a módszer már használatos volt a középiskolákban, ám az elemi iskolákban ő vezette be. Segítette az *intuitív* módszer fejlődését, aminek alapját a hetente egyszer, szombaton megrendezett viták jelentették. E vitákon az előző napok tananyagát választották témául, és ehhez járultak a havonkénti prózában és

---

⁶⁸ SJC 149–150. o.

⁶⁹ SJC 200–206. o.

⁷⁰ SJC 266–267. o.

⁷¹ SJC 231–235; 427–428; 459–462; 565. o.

versben kidolgozandó feladatok. A kicsinyeknél nagy táblákat használt, amelyeknek segítségével megtanultak olvasni és felismerték a bibliai jeleket.

A kalazanciusi iskolákban meg lehetett figyelni a *kölcönös* módszer elemeit: a *decuriók* (a tanár munkáját segítő jeles diákok), időnként maguk oktatták társaikat és kérdezték ki tőlük a leckét. Kalazancius a memoriter védelmezője volt, ugyanakkor azt is kívánta, hogy a tanulókat kényszerítsék gondolkodásra, és maga állított össze részükre témákat, amelyek mellett vagy ellen érvelniük kellett.

Bizonyítékok vannak arra is, hogy Kalazancius alkalmazta a *vegyes módszert* (a *szimultán* és a *kölcönös* módszer elegyítése) a humán osztályokban.

Kalazancius azt írta elő Konstitúcióiban, hogy minden osztályban és minden iskolában ugyanazzal a módszerrel tanítsanak. Ez a fegyelmi jellegű előírás cseppet sem fékezte a fejlődést. Éppen ellenkezőleg, maga is kereste és másokat is arra buzdított, hogy keressék az „egyszerű, hatékony, és hacsak lehet, rövid” módszert – szembeállítva a kor barokk ízlésével –, „amely a diákhöz van igazítva”, „a legjobbat a terület szakértői által jónak ítélt módszerek közül”.⁷²

a) Megelőzés

105. Egy másik pontnál már említettük, hogy Kalazancius a megelőzés módszerét alkalmazta: a fiatalokat távol tartotta a semmittevés megrontó erejétől, a nyomor tönkretévő környezetétől, a bűntől és a rossz társaktól. Ehhez folyamatos és éber ellenőrzésre volt szükség, valamint arra, hogy a nevelők sodró lendületű példát adjanak és a szabályok egészen pontosan leírjanak mindent, ami a nevelt életében felmerülhet, az iskolán belül és kívül, igyekezték kiszűrni minden bűnre vezető alkalmat.⁷³ Ennek a megelőzésnek az egyik kalazanciusi gyakorlata volt a gyerekek csoportosan, sorba állítva történő hazakísérése.⁷⁴

Kalazancius nagy jelentőséget tulajdonított a különleges tanóráknak, amelyeket senki sem tervez meg, és mégis mély nyomot hagynak a diákokban.

---

⁷² Vö. CC 203., 194., 317., 332., 207., 216., 215., 212; SJC 273–276. o.

⁷³ SJC 471–473. o.

⁷⁴ SJC 362–370. o.

Az ő iskolája nem csupán elméleteket adott, hanem gyakorlati jellegű értelmi és erkölcsi képzést akart adni, amelynek hasznát vehetik a diákok az életben.⁷⁵

b) A versengés és a büntetések

106. Korához híven Kalazancius szította tanítványaiban a versenyszellemet, hogy a lehető legnagyobb szorgalomra ösztökélje őket. Mind az írás, az olvasás, a számtan, mind a grammatika osztályok két „versengő” csoportra voltak osztva, saját „decurióval” és egyéb tisztekkel.

Az elemi osztályokban egyes napokon a legjobb diákot kinevezték „imperatornak” egy hétre. A felsőbb osztályokban a nyertes fél-osztály jutalmat kapott, és voltak egész évre kinevezett „imperatorok”.

A helyi minisztereknek szokásuk volt, hogy gyakori osztálylátogatásaik során a legszorgalmasabb tanulóknak díjakat osztogattak. Ugyanezt tette a tartományfőnök is. Ezen kívül, évente kétszer-háromszor rendezték meg a legjobbak nyilvános megjutalmazását.⁷⁶

A versenyszellem és a hanyagok szóbeli megintésének bölcs használata mellett csak egészen kivételes esetekben kellett testi fenyítést alkalmazni, amely szokásos volt még ebben a korban, de mennyiségét és szigorát tekintve is sokat enyhített rajta Kalazancius. A büntetések sorrendje a következő volt: a díj megtagadása; szóbeli feddés; számárpadba ültetés; legvégső esetben pedig testi fenyítés, amelyet a korrektor végzett el. A javíthatatlanokkal szemben Kalazancius az iskolából való kizárást választotta.⁷⁷

Fokozatokban felépített iskola

107. Kalazancius volt az, aki átalakította az egységes elemi oktatást fokozatokban felépített rendszerűvé, alkalmazva e célra a jezsuitáknál már bevált felosztást. Rendszere nyitott, könnyű átmenetet biztosít csakúgy a munka világába, mint a továbbtanuláshoz.

---

⁷⁵ SJC 416–417., 503., 547. o.

⁷⁶ SJC 462–465. o.

⁷⁷ SJC 538–545. o.

a) Iskolaszervezet

108. Az intézmény mindig két fő csoportra oszlott: elemi iskolára és középiskolára (grammatikai osztályokra). Az elemi iskolában három osztály működött, a középfokúban hat.

A fellelhető iratokból arra következtethetünk, hogy a legfontosabb iskolákban sehol sem hiányzott az alsó három osztály, mint az elemi iskola alapja, de az „olvasás iskoláját” tovább osztották kettő, három, sőt négy osztályra is. Az *első*t (Kalazanciusnál a nyolcadikat) „a szent kereszt iskolájának”, „az olvasás iskolájának” vagy „kicsinyek iskolájának” nevezték. Ebben ismerték meg „a szent keresztet és a szótagoló olvasást”. A *második* (Kalazanciusnál hetedik) osztály neve „a Zsoltároskönyv iskolája” volt, ahol a gyerekek megtanulták a zsoltárok olvasását, amelyekhez hozzájárultak fennhangon „a keresztény tanítás alapjai és a szükséges imádások”. A *harmadik* (hatodik) osztály „a folyamatos olvasás iskolája” volt, ahol megtanították őket, hogy „folyamatosan fel tudjanak olvasni egy könyvet népnyelven, mint például a szüzek könyvét”. A *negyedik* (ötödik) az írástanulás osztálya volt, ahol megtanították őket „olyan könnyen írni, hogy három-négy hónap leforgása alatt a tehetségesebbek elsajátítottak egy megfelelő írásformát”.

Bizonyos iskolákban ez a negyedik osztály, „az írás iskolája” háromféle választásra adott lehetőséget, ha már valaki jól elsajátította az írást: 4/a: számolás- és írásiskola „azok számára, akik valamiféle mesterséget akarnak űzni”; 4/b: a latin nyelv alapjainak iskolája és írásiskola „azok számára, akik tovább akarnak tanulni”; és 4/c: írás- és zeneiskola, azoknak, akik zenéléssel akarták megkeresni kenyerüket.

109. Ami a klasszikus vagy grammatikai tagozatot illeti, ennek célja a latin nyelv és irodalom tökéletes elsajátítása volt. Itt a grammatikai órák alkották a túlnyomó többséget, és gyakran teljes mértékben hiányoztak a human tudományok és a retorika-órák.

A tanterv a következő volt: az *ötödik* (negyedik grammatikai) osztályban az elemi alapok elsajátítására került sor, vagyis a latin nyelv tan alapjaira: az egyszerű és összetett főnevek deklinációjára, az aktív és passzív igeragozásra, az egyeztetési szabályokra, és természetesen a keresztény tanítás elemeire. A *hatodik* (harmadik grammatikai) osztályban elmélyítették a konjugációkról és egyeztetésekről szerzett ismereteiket és Juan Luis Vives *Dialógusait*, valamint Cicero *Családi leveleinek* negyedik könyvét ol-

vasták; a keresztény tanítás oktatása tovább folytatódott. A *hetedik* (második grammatikai) osztályban befejeződött a nyelvtan tanulmányozása, és a szintaxis alapvető szabályaival ismerkedtek meg a tanulók, mellette pedig Cicero *Családi leveleinek* egy könyvét és Vergilius *Eklogáit* kommentálták; a keresztény tanítás tovább folytatódott. A *nyolcadik* (első grammatikai) osztályban megtanulták a szintaxis szabályait és elsajátítottak bizonyos stilisztikai szabályokat. Cicero *De officiis* című művét és Vergilius *Aeneisét* olvasták, és természetesen nem hiányzott ekkor sem a keresztény tanítás.

Már Kalazancius idejében léteztek e négy osztályon túl más iskolákban is humán, retorikai és poétikai osztályok.⁷⁸

b) Az iskolaév időtartama

110. Az iskolaév november 3-án kezdődött, és október 20-án fejeződött be.

c) A tanítási nap

111. Az iskolai órák délelőtt és délután zajlottak, és mindkét alkalommal két és fél órát vettek igénybe. Az iskolakezdés órája évszakok szerint változott. Délután a könnyebb tárgyakat tanították és gyakorolták a megtanult dolgokat.⁷⁹

d) Rendszeres vizsgák

112. Ha egy fiatal jelentkezett az iskolába, levizsgáztatták, hogy megállapítsák, melyik osztály megfelelő a számára. Négyhavonta voltak vizsgák, amelyek alapján a továbblépésről döntöttek. Ha a tanítómester úgy látta, hogy egy diák nincs jól felkészülve, bizottságot hívtak össze a prefektus elnökletével, hogy eldöntsék: továbbléphet-e, vagy sem. Ez a rendszer kiemeli a pedagógiai intuíció és a gyakorlatiasság szerepét.⁸⁰

e) A tanárok száma tantermenként

113. A második elemi osztályban, ahol viszonylag sok volt a diák, Kalazancius azt kívánta, hogy ne csak egy, hanem két tanító legyen jelen: a vezető és a segítője. Az előbbi volt felelős minden szempontból az osztályért. Ő vezette reggeltől estig a gyerekeket, ő kísérte őket a templomba

---

⁷⁸ SJC 256–265. o.

⁷⁹ SJC 330–331., 337. o.

⁸⁰ SJC 276–278. o.

és haza, vezette lelki életüket és irányította értelmi fejlődésüket. Ő kísérte figyelemmel minden egyes tanuló nevelésének folyamatát.

A klasszikus tagozaton, ahol a diákok viszonylag kevesebben voltak, mindig elegendő volt egy tanár egy osztályban.

Kalazancius eredeti szándéka az volt, hogy minden tanár szakosodjon egy szakra, és maradjon meg mindig egyfajta osztálynál.⁸¹

f) Különböző iskolatípusok

114. Kalazancius életében egyedi esetekben a fentiekől eltérő iskolatípusok is születtek, mint például a firenzei Nemesek Iskolája (1638), a szintén firenzei Matematikai Főiskola (1630), illetve a római Collegio Nazareno (1630).

Szervezet és felépítés

a) Épületek

115. Kalazancius azt akarta, hogy akik iskola alapítását kérik, gondoskodjanak a szerzetesek szállásáról, adjanak épületet az iskolának, a templomnak, a könyvtárnak, és biztosítsanak egy kertet.⁸²

Azt szerette volna, ha iskolái kicsi és szegény városokban jönnek létre. Ha nagyvárosban került sor alapításra, a szegénynegyedek központját kereste, ahol mindig sok volt a gyerek. Ahol építkezni kellett, arra törekedett, hogy az épület legyen „egyszerű, nem költséges, de jó elrendezésű”.⁸³

A tantermeket külön kellett választani a szerzetesek számára szolgáló helyiségektől. A termek díszítését a tanulók munkái képezték. Minden ősszel nagytakarítást rendeztek és megjavították a bútorokat.

A tantermeket befogadó épületnek össze kellett függnie a templommal és a nagyteremmel, ahol az akadémiák (irodalmi körök) ülészttek.

Volt egy külön tanterem a keresztény tanítás oktatására. Az írástanítás termének elegendő nagynak kellett lennie ahhoz, hogy a tanító a padok között sétálva segíthesse a tanulókat.

Elengedhetetlenül szükséges volt a folyóvíz, valamint egy udvar vagy kert. Kalazancius nagy jelentőséget tulajdonított – a kor viszonyai miatt – az árnyékszékek elhelyezésének és tisztaságának.⁸⁴

---

⁸¹ SJC 269–270. o.

⁸² Vö. EP 178. és 145. levél.

⁸³ EP 181. levél; Tonti, 23. és 26. pontok.

⁸⁴ SJC 352–359. o.

b) Didaktikai felszerelés

116. Kalazancius gondoskodott a tankönyvekről és piaristáit arra bízta, hogy adjanak ki népnyelven írott iskolai könyveket, ideértve a latin grammatikát és vallásos irodalmat is, a tanulók képességeihez igazodva. Ő maga is írt és kinyomtatott egy katekizmust, amelynek címe: „*Urunk szenvedésének néhány misztériuma*”. Van egy „*A passió órája*” című írása, egy „*Tizenkét Csillagú Korona*” című imája, valamint számos imádságot és vallási témájú írást ismerünk tőle.

Azt kívánta, hogy a könyvek nyomása jó minőségű legyen, és tartalma a diákoknak és a szülőknek is hasznos lehessen (vö. CC 213.).

A kicsinyeknél nagy táblákat használt, hogy intuitív alapon bevezesse őket az olvasásba és a szent történetekbe.

A szegény diákoknak ingyen adta a munkaeszközöket és azt kívánta, hogy a tanítók készítsék elő a tollakat, amelyekkel a gyerekek írnak, hogy így jobban ki tudják használni az időt az órán.⁸⁵

c) Szabályzatok

117. Azon túl, amit ma „működési szabályzatnak” neveznénk, és amelyet magukban foglalnak a Konstitúciók, számos iskolai, internátusi és tanítói szabályzat maradt ránk, amelyek egy részét maga Kalazancius írta, a többi pedig átolvasta és jóváhagyta.

Ezekben kidomborodik Kalazancius ragaszkodása a „*könnyű, hasznos, rövid*” módszerhez, valamint a pietás (jámborság, szent istenfélelem) és a tudományok összekapcsolása. Kiemelkedik a rendalapító szervezői tehetősége és körültekintő gondoskodása a nevelés legapróbb részletei iránt.⁸⁶

d) Az iskola kötelező volta

118. Az iskolába járás kötelező volta, amit nem csupán a termet felügyelő tanítónak, hanem a prefektusnak, sőt a közhatóságnak is ellenőriznie kellett, Kalazancius elképzelése szerint nyomást gyakorolt azokra a szülőkre, akik nem törődtek eléggé gyerekeik javával. E szülők a nagy szegénység miatt a gyerekeket mihamarabb kenyérkereső foglalkozásra akarták adni, és még a hanyagsághoz szokott nagyobb tanulóknál sem fordítottak kellő gondot a mindennapos iskolalátogatásra.⁸⁷

---

⁸⁵ SJC 387–391. o.

⁸⁶ SJC 343–350. o.

⁸⁷ SJC 71. o.

Összefoglalás

119. Kalazancius pedagógiai tanításának összegzéseként ilyen tárgyú gondolataiból a következőket emeljük ki:

1. Kalazancius a szegény gyerekek és a fiatalok iránti együtt érző szeretetből kiindulva fedezte fel a nevelés emberformáló értékét. Éppen ezért hosszú és bölcs pedagógusi életművének van egy egységesítő elve: a türelmes szeretet, avagy a szerető türelem, amely átjárja Kalazancius pedagógiájának egészét. Maga a „szent istenfélelem” is ebben a szeretetben gyökerezik.

2. Kalazancius szerint Krisztus az, aki nevel, a Szentlélek tevékenysége révén. A tanító „eszköz”, akinek *„alázatos magatartással a Mindenható Istentől kell várnia a szükséges eszközöket, hogy az igazság hasznos munkatársa lehessen, hiszen az Isten hívta el munkásának ebbe a gyümölcsökben bővelkedő aratásba (a nevelésre)”* (CC 3.).

3. A tanítás szolgálata Kalazancius szerint *„a tudomány és a Lélek, Isten és a világ világossága révén”* neveli az embert.⁸⁸ Ezek számára a nevelés két vetülete: az ő látásmódja szerint a jámborságot és a tudományt (*pietas et litterae*) mindig össze kell kapcsolni. E két valóság azáltal tökéletesedik, hogy hat egymásra; össze kell kapcsolódnium a nevelő (kegyes és pedagógus) és a tanuló (a társadalom gyermeke és az egyház tagja) személyében is (CC 210. és 203.).

4. Időben egybeesik Kalazancius „második megtérése” és megrázó misztikus tapasztalata azzal a végleges döntéssel, amellyel a nevelés szolgálatának szentelte életét: *„Rómában megtaláltam Jézus Krisztus szolgálatának számomra legjobb módját a szegény gyerekek szolgálatában, és ezt el nem hagynám semmiért a világon.”* (1600) Ettől a pillanattól kezdve növekszik benne a pedagógusi lelkület és a lelki pedagógia.

5. A Szentlélek szabadságának gyümölcse Kalazanci Szent Józsefben egyrészt hűsége a kor hierarchiája és tanításai iránt, másrészt az a nagy szellemi és lelki nyitottság, amely megnyilvánult például a zsidó és protestáns gyerekek felvételében. Elfogadta a legjobb módszereket, bárkitől származtak is, és nyitottan viszonyult az „új tudományról” folytatott vitához is, nem ítélve el azokat a személyeket, akiket az egyházi hatóság már elítélt.

---

⁸⁸ Tonti, 9. pont.

6. Legértékesebb felfedezése az a meggyőződés, hogy ha a nevelés a legzsengőbb korról kezdetét veszi, akkor így egész életére boldogságot hozhat (CC 2.). Ezért kitartóan küzdött a korszellemmel, hogy elhinszen egy magot a történelemben: ebből a magból nőtt ki a keresztény, nyilvános és kötelező népiskola. Ebben évszázadokkal előzte meg az európai államok kormányait.

7. Pedagógiájának alapvető filozófiája a perszonalizmussal állítja rokonságba. Mélységesen emberközpontú és ugyanakkor krisztusközpontú.

8. A tudományban és Isten szolgálatában sem az osztálykülönbségek, sem a személyes előjogok nem számítanak.

9. Minden tanulót saját tulajdonságainak („belső hajlamának”) megfelelően kell tanítani, hogy meglássuk, hova akarja őt elvezetni a Szentlélek (CC 23.).

10. Eredendően a szegény gyerekek és a fiatalok hódították meg Kalazancius szívét, ám később megnyitotta intézményei ajtaját minden társadalmi osztályhoz tartozó fiatal előtt, s így műve kiszélesedett és kiteljesedett.

A szegényeknek könnyű, hasznos, rövid, kiváló módszer alkalmazásával és a fokozatosság elvével olyan emberi és keresztény képzést akart adni, amely eszköz lehet számukra az életbe való beilleszkedéshez, méltó munkára ad módot, és lehetőséget teremt az egyetemi továbbtanulásra is.

11. Mindezzel Kalazancius hozzájárult a társadalom és az egyház reformjához, mivel az alsó néposztályok szellemi, erkölcsi és vallási felemelkedése mindenkinek hasznára vált. Iskolájával nem egyszerűen csak segíteni akart a szegényeken, hanem küzdött a szegénység ellen, valódi forradalmat kezdeményezett.

12. Nyugodtan állíthatjuk tehát, hogy Kalazancius fedezte fel a tanítást mint új egyházi szolgálatot, „*a legkiválóbbat és minden más szolgálat foglalatát*”.⁸⁹ Ő az első olyan szerzetesrend alapítója, amely a gyerekeket és a fiatalokat azért tanítja, mert ez fő célkitűzése (CC 1., 5.).

13. Néhány későbbi férfi és női rendalapító Kalazancius karizmájában saját karizmáját fedezte fel, és igyekeztek továbbfejleszteni azt, miután rendjüket az ő oltalmába ajánlották. Ezek a rendek a piarista renddel együtt az egyházon belül a „Kalazanciusi Családot” alkotják.

---

⁸⁹ Tonti, 20. és 25. pontok.

14. Kalazancius prófétai meglátásának igazolása a számtalan férfi és női tanítórend, a világi keresztények mind komolyabb elköteleződése a nevelő szolgálat mellett, a szülők gyermeknevelésének fejlődése, valamint az a különleges figyelem is, amellyel a világ kormányai a nevelés ügyét kezelik.

15. Kalazancius életművének és missziójának jövőbeli fejlődése előtt új lehetőségeket nyit meg, ha csatlakozunk nevelői, oktatói és lelkipásztori karizmájához.

2.3. A kalazanciusi lelki pedagógia jellegzetes vonásai

120. Kalazancius spiritualitás-felfogása alakította ki pedagógiáját és nevelői gyakorlatát. Ezért pedagógiáját lelki pedagógiának nevezhetjük, amelynek alapvető vonásai a következők:

- a szegények melletti nevelői elkötelezettség valódi apostoli szolgálat (ministerium);
- a megfelelő módon gyakorolt nevelés járul hozzá legnagyobb mértékben az egyén és a társadalom javának biztosításához;
- a leghatékonyabb segítséget fenn kell tartani azoknak, akik leginkább rászorulnak (a nép előrehaladása jelenti a társadalom valódi fejlődését);
- az új nemzedékek kulturális és emberi előrehaladásának segítése nem tekinthető egy szűk kisebbségnek járó luxuscikknek vagy előjogoknak, hanem mindenkinek joga van rá;
- a nevelésnek kora gyermekkortól kell kezdődnie, amikor a gyerekek még jobban alakíthatók;
- a családdal való együttműködést nagyra értékeli és kifejezetten kéri;
- a hatóságokat rá kell venni, hogy törődjenek a nevelés ügyével;
- a nevelésnek inkább a rossz megelőzésére kell irányulnia, s nem a növekedés hibás alakulásának javítására és mérséklésére;
- ha szükséges, a nevelőnek tudnia kell időben, okosan és szeretettel fellépnie a javítás érdekében;
- a nevelői tevékenységnek nagy szereteten kell alapulnia, és kitartó türelemmel kell párosulnia, nem szabad azonnali eredményeket várnia;

- a nevelő az igazságnak csak „munkatársa”, de munkája igen értékes és nélkülözhetetlen, ezért állandó és nem tolakodó jelenlétben kell megmutatkoznia;
- bizalom abban, hogy a hit és a tudás összeegyeztethető, a valódi tudomány sohasem állhat hit útjában;
- a nevelői tevékenység feladata, hogy a nevelt kiegyensúlyozottan növekedjék emberségében és kereszténységében, biztosítva, hogy élete teljes és boldog legyen;
- a nevelőnek segítenie kell a fiatalt abban, hogy olyan képességre tegyen szert, amelyekkel jól és gyorsan beilleszkedhet választott szakmájába és a társadalomba;
- nagy jelentősége van a nevelésben a kiegészítő (vallási, szabadidős és képzési) programoknak;
- egyértelmű döntés a világos, célratörő és gyakorlatias módszer mellett, nyitottság az új és valóban hatékony módszerek iránt;
- az iskola állandó értéke, mint a nevelés legjobb és alapvető eszköze;
- a nép nevelése a társadalom és az egyház reformjának leghatásosabb eszköze.

A *pietas et litterae* formula, amely gyakran szerepel Kalazancius Konstitúcióiban, és idővel egész intézménye programadó, összefoglaló jelszavává vált, jól foglalja össze a pedagógusi lelkiesség és a lelki pedagógia lényegét. Ugyanakkor nevelői programjának teljességre törekvését is kifejezi, minthogy egyszerre akar embert s keresztényt nevelni (PIT 7. pont).

*A pietás egyre nagyobb növekedésére
és felebarátaink javára!*

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
RÖVIDÍTÉSEK ÉS IRODALOM	7
BEVEZETÉS	8
1. KALAZANCI SZENT JÓZSEF PEDAGÓGUSI LELKISÉGE	9
1.1. Kalazancius lelki tapasztalata	9
Családi és keresztény neveltetése	9
Papsága a trentói zsinat utáni években	9
Gyökeres fordulat életében	10
Elkötelezettsége a gyerekek iránt istenszeretetből	11
Útban a szerzetesi megszentelt élet felé	12
Végérvényes kenózis	13
„Istennel a szívében”	14
Saját szavaival	15
Összefoglalás	17
1.2. Kalazancius lelki tanítása	17
Az „Igazság munkatársának” karizmája	18
Az önismeret a lelki fejlődés kezdete	18
A Krisztussal való azonosulás folyamata	19
A Krisztus szenvedésében való részvétel	20
Krisztus követése a szerzetesi fogadalmak által	21
Szeretetből engedelmeskedni a szívből szeretett Istennek	22
Törekedjünk, hogy nagyon szegények, nagyon egyszerűek és tisztaszívűek legyünk	24
A testvéri szeretet kötelékében egyesülve élni	25
Az egyházban nevelve kicsivé válni	25
Az Isten Anyjáról nevezett szegények	27
Dicsőíteni Istent és szolgálni felebarátainkat	28
Világiaknak nyújtott segítség	29
Kalazanci Szent József lelki mondásai	29
Összefoglalás	32
1.3. A pedagógusi lelkiiség elemei	33

2. KALAZANCI SZENT JÓZSEF LELKI PEDAGÓGIÁJA 34

2.1. Kalazanci Szent József pedagógusi élettapasztalata 34

Spanyolországi előzmények	34
Nevelői intézményének megalapítása	35
A Kegyes Iskolák megszilárdulásának időszaka	36
A piarista intézmények válságának időszaka	38
Saját szavaival	39
A Kalazancius tapasztalatából született pedagógiai újdonságok	40
a) A pedagógiai szakirodalom területén	40
b) A tanárképzés területén	41
c) Az iskolaszervezés területén	41
d) A nevelési rendszerben	42
e) A didaktika területén	42
f) Az apostoli-pedagógusi munka területén	42
g) A társadalom és a politika területén	43
Összefoglalás	43

2.2. Kalazancius pedagógiai tanítása 44

A tanítvány	44
a) Leíró bemutatás	44
b) Szegénység és ingyenesség	44
c) Alsó és felső korhatár	45
d) A tanulók létszáma a tanteremben	46
e) Bejárók és bentlakók	46
f) A tanulók részvétele a nevelésben	46
g) Katolikus és nem katolikus tanulók	47
A nevelő	47
a) A nevelő profilja	47
b) Az Igazság munkatársai	48
c) A nevelők képzése	48
d) Megújulás	49
e) Lelkiség	49
f) Különböző nevelők	50
1. Helyi miniszter	50
2. Az iskola prefektusa	51
3. A tanító	51
4. A diákok gyóntatója	52

5. Az Oratio Continua prefektusa	52
6. A korrektor (a büntetések végrehajtója)	53
7. Kisebb tisztségek	53
8. A tantestület külső tagjai	53
g) A nevelők részvétele az iskola működésében	54
h) Hittanítás az iskolán belül és kívül	54
A tanítványok szülei	55
Az iskolai környezet	56
A jámborság és a tudomány (pietas et litterae) összekapcsolása	56
Pietás	56
a) Szent istenfélelem	57
b) Krisztusközpontúság	57
c) A szentségek	57
d) Az Oratio Continua	58
e) Mária-tisztelet	58
f) A szentek és az őrangyal tisztelete	59
g) Az erények gyakorlása	59
h) Az imádság gyakorlása	59
i) Otthoni jámborsági gyakorlatok	60
j) Iskolán kívüli katekézis, oratóriumok és kongregációk	60
Humán tudományok (litterae)	60
a) Az alapvető tantárgyak	61
b) Az olvasás tanítása	61
c) Az írás oktatása	61
d) Az aritmetika (abacus) oktatása	62
e) A hitoktatás	62
f) A latin nyelv (grammatika, humán tudományok) oktatása	63
g) Esztétikai nevelés	63
h) Testnevelés	64
i) Társadalmi nevelés	64
j) Felsőbb tanulmányok	64
k) A népnyelv (olasz) oktatása	65
A módszer	65
a) Megelőzés	66
b) A versengés és a büntetések	67
Fokozatokban felépített iskola	67
a) Iskolaszervezet	68
b) Az iskolaév időtartama	69

c) A tanítási nap	69
d) Rendszeres vizsgák	69
e) A tanárok száma tantermenként	69
f) Különböző iskolatípusok	70
Szervezet és felépítés	70
a) Épületek	70
b) Didaktikai felszerelés	71
c) Szabályzatok	71
d) Az iskola kötelező volta	71
Összefoglalás	72
2.3. A kalazanciusi lelki pedagógia jellegzetes vonásai	74

Kiadja a Kalazancius Tanulmányi Központ
1444 Budapest VIII. ker., Pf. 266
Készült a szegedi Agapé Ferences Nyomdában
500 példányban.

ISBN 963 00 4036 0

ISSN 1585–2210